

Верховний
Суд

ДОВІДКА

з розгляду Касаційним господарським судом у складі
Верховного Суду справ щодо корпоративних спорів,
корпоративних прав та цінних паперів

Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень – вересень 2023 року

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГО	– громадська організація
ДП	– дочірнє підприємство
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців, громадських формувань
МТСБУ	– Моторне (транспортне) страхове бюро України
НКЦПФР	– Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
ОК	– обслуговуючий кооператив
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
РО	– релігійна організація
СК	– сільськогосподарський кооператив
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	– Цивільний кодекс України

ЗМІСТ

1. ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ (ПІДСУДНІСТЬ) КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ.....	10
1.1. Щодо підвідомчості спорів між фізичною особою, яка оспорує наказ про оголошення конкурсу на зайняття посади генерального директора державного підприємства, і органом державної влади.....	10
1.2. Спори у правовідносинах, які стосуються порядку створення, реєстрації, реорганізації, діяльності і ліквідації об'єднань власників жилих та нежилих приміщень багатоквартирного будинку, розглядаються господарськими судами...	10
1.3. Спір у справі щодо оскарження дій державного реєстратора щодо внесення до ЄДР запису про проведення реєстраційної дії підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.....	11
1.4. Щодо застосування правил виключної підсудності у корпоративних спорах.....	12
2. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ.....	13
2.1. Учасник товариства, який є його директором, обов'язково має бути повідомлений про проведення загальних зборів, на яких розглядається питання щодо припинення його повноважень.....	13
2.2. Укладення правочину виконавчим органом кооперативу з іншою особою без передбаченої статутом згоди вищого органу є непрямим порушенням прав його учасника на участь у кооперативі та управлінні ним.....	13
2.3. Недотримання вимог закону та установчих документів юридичної особи під час скликання і проведення загальних зборів товариства не може визнаватися порушенням прав тих осіб, які не є його учасниками	15
2.4. Скасування рішення загальних зборів товариства в судовому порядку через значний проміжок часу, який суттєво перебільшує встановлений законом строк, порушить принцип юридичної визначеності.....	16
2.5. Щодо затвердження змін до договорів рішенням загальних зборів виключно за взаємною згодою всіх його сторін.....	17
2.6. Оскільки позивач належними і достовірними засобами доказування не довів своє членство в кооперативі, то оспорюваними рішеннями загальних зборів його корпоративні права позивача не порушені.....	17
2.7. Управління корпоративними правами відрізняється від повноважень представника реалізовувати окремі права члена кооперативу, визначені	

довіреністю для виконання основного доручення (участь і голосування на загальних зборах).....	18
2.8. Неповідомлення члена кооперативу про проведення загальних зборів, на яких прийнято рішення щодо його прав та обов'язків, є порушенням його прав і має наслідком визнання недійсним такого рішення.....	19
2.9. Дотримання приписів закону щодо встановлення кворуму, проведення загальних зборів, прийняття рішень та фіксації результатів голосування є гарантією їх легітимності та законності прийнятих ними рішень.....	20
2.10. Права одного співвласника ОСББ не можуть превалювати над правами та інтересами інших співвласників ОСББ, а суд, вирішуючи спір, повинен уникати зайвого втручання в питання діяльності ОСББ.....	21
2.11. Укладені посадовою особою товариства договори без передбаченої статутом згоди загальних зборів не порушують прав та інтересів учасників такого товариства.....	21
2.12. За своєю правовою суттю поняття «визнання рішення недійсним» та «скасування рішення» є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки, зокрема, через різницю в часі дії такого акта (рішення).....	23
2.13. Визнання недійсним рішення обласної організації, яким здійснено протиправне втручання у право власності ГО, внаслідок чого порушено її права та законні інтереси.....	24
2.14. Акціонер не може оскаржити будь-яке рішення загальних зборів чи наглядової ради тільки через наявність у нього статусу акціонера.....	25
3. ОСКАРЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ.....	26
3.1. Державний реєстратор не наділений повноваженнями перевірки (контролю) за тим, чи містять документи передбачені законом відомості, відповідальність за надання яких законодавством покладається на осіб, які подали заяву щодо проведення реєстрації.....	26
3.2. Вимога позивача про скасування реєстраційних дій, яка фактично має на меті скасування рішень суду в інших справах, є неприпустимою.....	27
3.3. Суб'єкт реєстраційної діяльності не є належним відповідачем у спорах, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, стосовно якої до ЄДР вносився спірний реєстраційний запис. Належним відповідачем буде юридична особа, щодо якої були здійснені ці дії.....	27

3.4. Правомірність дій державного реєстратора щодо скасування реєстраційної дії про припинення юридичної особи в результаті ліквідації.....	28
3.5. Визнання протиправними дій щодо внесення записів та відомостей про них до ЄДР про припинення юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією.....	29
4. ПРАВОЧИНИ ЩОДО ЧАСТОК У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ.....	30
4.1. Якщо в товаристві є лише один учасник, то в разі продажу ним своєї частки переважне право не діє. Верховний Суд відхилив доводи позивача про наявність підстав для «підняття корпоративної завіси».....	30
4.2. Особа, яка успадкувала право на частку в статутному фонді товариства, має право на набуття корпоративних прав без згоди учасників товариства.....	31
4.3. Вартість частини майна товариства є пропорційною частці учасника у статутному капіталі товариства і в разі його виходу з товариства підлягає виплаті.....	32
4.4. Договір купівлі-продажу частки, як і акт, що підписаний на його виконання, не може бути визнаний недійсним за позовом учасника товариства, оскільки належним позивачем у подібних справах є юридична особа, права якої порушено, а не її учасник.....	33
4.5. Позивач не довів обставин укладення договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі на невігідних йому умовах.....	34
5. ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.....	35
5.1. Про зобов'язання товариства скликати річні загальні збори.....	35
5.2. Щодо проведення процедури примусового викупу акцій (сквіз-ауту).....	36
5.3. Про підстави притягнення директора товариства до відповідальності за завдані товариству збитки.....	37
5.4. Щодо стягнення збитків, заподіяних ОСББ його колишньою головою правління, у зв'язку з виплатою нею самій собі заробітної плати за відсутності відповідного рішення загальних зборів.....	38
5.5. Скасування наказу щодо відмови в затвердженні протоколу про результати електронного аукціону та укладення договору купівлі-продажу об'єкта приватизації (пакета акцій статутного капіталу акціонерного товариства).....	38

5.6. Сплата дивідендів.....	40
5.6.1. Стягнення пені до загального фонду Державного бюджету України, яке обґрунтоване несвоєчасною сплатою дивідендів.....	40
5.6.2. Звернення прокурора в інтересах держави в особі неналежного позивача є самостійною підставою для відмови в задоволенні позовних вимог.....	41
5.6.3. Суд має право прийняти рішення про стягнення дивідендів лише за наявності рішення загальних зборів юридичної особи про спрямування прибутку на виплату дивідендів.....	41
5.7. Проведення аудиторської перевірки.....	42
5.7.1. Вимога про проведення аудиторської перевірки відповідача заявляється в межах захисту корпоративних прав позивача як учасника ТОВ та здійснюється з метою контролю його діяльності.....	42
5.7.2. Обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість проведення перевірки виникає згідно з прямою вказівкою закону.....	43
5.7.3. Товариство не має обов'язку надавати документи та відомості, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності.....	44
5.8. Стороною зобов'язання з компенсації витрат АТ за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян є держава, а тому селищна рада не може бути боржником за таким зобов'язанням.....	44
6. НОВИЙ РОЗГЛЯД.....	45
6.1. Судами попередніх інстанцій не визначено виду підприємницького товариства.....	45
6.2. Витребування акцій є вимогою майнового характеру, що помилково не враховано судами.....	46
6.3. Скасування реєстраційної дії, внаслідок якої в ЄДР змінено відомості щодо права власності на частку в статутному капіталі юридичної особи, вплинуло на права, інтереси та обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі.....	47
6.4. Суди попередніх інстанцій дійшли передчасного висновку про наявність порушеного права позивача як члена ГО на участь в її управлінні справами.....	47
6.5. У разі встановлення обставин порушення прав позивачів суди мали б здійснити захист їхніх порушених прав шляхом визнання недійсними рішень загальних зборів учасників кооперативу, який є ефективним способом захисту.....	48

6.6. Суди попередніх інстанцій не дослідили обставин вибуття спірного майна (переходу права власності на частку).....	49
6.7. Фідуціарні обов'язки органів юридичної особи під час ліквідації неплатоспроможного банку не обмежуються лише реалізацією майна (активів) банку, а й передбачають продовження проведення усіх можливих заходів з повернення коштів у найефективніший спосіб.....	50
7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ.....	51
7.1. Незгода позивача з проведеною процедурою сквіз-ауту, яка вже завершена, та її оскарження в судовому порядку не означає, що він може блокувати всі подальші дії та рішення органів і посадових осіб товариства.....	51
7.2. Суд неуповноважений втручатися у право загальних зборів учасників товариства приймати рішення щодо зміни виконавчого органу.....	51
7.3. Вжиття судами забезпечення позову не є співмірним, якщо з таким позовом та заявою звернулася особа, якій не належить майно, що є предметом оспорюваного правочину.....	52
7.4. Позов забезпечується накладенням арешту на майно, що належить відповідачеві, сума арештованих коштів обмежується розміром позову та можливими судовими витратами, а арешт має стосуватися майна, належного до предмета спору.....	52
7.5. Щодо забезпечення позову в разі недостатності статутного капіталу для погашення заборгованості перед позивачем.....	53
8. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	54
8.1. Посилання позивача на те, що він є міноритарним акціонером товариства, який оскаржує процедуру примусового продажу акцій товариства, не є підставою для звільнення та відстрочення від сплати судового збору.....	54
8.2. Суд, ухвалюючи рішення у справі, вирішив питання про права, інтереси та обов'язки особи, яка не брала участі у справі.....	55
8.3. Рішення товариства про збільшення статутного капіталу та перерозподіл часток не відповідає вимогам законодавства, однак з огляду на пропуск позивачем позовної давності йому відмовлено в задоволенні його позовної вимоги.....	56
8.4. Суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про наявність підстав для зупинення провадження до розгляду іншої справи та зупинив його поза межами стадії судового провадження, яка передбачає таку можливість.....	57

8.5. Щодо продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням переважного права та зобов'язання внести на депозитний рахунок суду грошову суму, яку за договором має сплатити покупець.....	57
9. СПОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБІГОМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВ, ЯКІ ПІДТВЕРДЖУЮТЬСЯ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	58
9.1. Відсутність у боржника необхідних коштів для погашення облігацій не звільняє його від обов'язку виконати господарське зобов'язання.....	58
9.2. Належними та допустимими доказами права власності на акції є сертифікати та виписки з рахунку в цінних паперах.....	59
10. СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.....	60
10.1. Розглядаючи спори між учасником та господарським товариством, суди мають враховувати, що інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників також не завжди збігаються.....	60
10.2. Щодо підстав застосування правила «один спір – один процес».....	61
10.3. Якщо позовна вимога не поновлює правомочностей позивача та не спричиняє відновлення його порушеного права, вона є неефективним способом захисту.....	61
10.4. Задоволення вимоги про визнання недійсним статуту, що втратив чинність, не спричинить поновлення порушеного права позивача.....	62
10.5. Якщо спосіб захисту не передбачений законом або договором, проте є ефективним і не суперечить закону, а закон або договір не визначають іншого ефективного способу захисту, то порушене право позивача підлягає захисту обраним ним способом.....	63
10.6. Належним способом захисту права учасника юридичної особи може бути подання ним (зокрема разом з іншими учасниками, яким належить п'ять і більше відсотків статутного капіталу товариства) позову в інтересах юридичної особи до її посадової особи про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи.....	64
10.7. Якщо позовні вимоги у справі про визнання недійсними рішень загальних зборів не стосуються і не порушують прав позивача на участь у загальних зборах та управлінні товариством, вони не відповідають ефективному способу захисту його прав.....	65

10.8. Позивач має довести спроможність судового рішення про визнання недійсним рішення загальних зборів усунути невизначеність у праві позивача і відновити його права та законні інтереси, на захист яких було подано такий позов.....65

10.9. Обставини законності та дійсності спірних рішень загальних зборів товариства слід доводити та встановлювати в межах розгляду справи про витребування майна із чужого незаконного володіння за позовом товариства.....66

1. ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

1.1. Щодо підвідомчості спорів між фізичною особою, яка оспорує наказ про оголошення конкурсу на зайняття посади генерального директора державного підприємства, і органом державної влади

Господарський суд ухвалою відмовив у відкритті провадження у справі з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 175 ГПК України. Місцевий господарський суд зазначив, що цей спір підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства, оскільки у цьому випадку існує спір між фізичною особою, яка оспорує наказ про оголошення конкурсу на зайняття посади генерального директора державного підприємства, та органом державної влади – Державним агентством з питань кіно, до компетенції якого належить прийняття рішення про оголошення конкурсу та визначення переможця конкурсу.

Постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду ухвалу господарського суду залишено без змін.

Верховний Суд виснував, що позивачкою заявлено вимоги до органу державної влади щодо оскарження його рішення (наказу), яке видане на виконання відповідачем владних функцій з організації та проведення конкурсного добору керівника державного підприємства та не стосується питань перебування (призначення, звільнення, відсторонення) позивачки на посаді директора державного підприємства.

У цій справі позивачка не виступає як керівник державного підприємства, який представляє юридичну особу у взаємовідносинах з іншими суб'єктами господарювання та органами державної влади. Тобто позов не спрямований на захист інтересів юридичної особи державного підприємства у відносинах з Державним агентством з питань кіно щодо реалізації власником функцій управління юридичною особою, тому підстав вважати, що він виник з корпоративних відносин, немає.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 липня 2023 року у справі № 910/362/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112369857>.

1.2. Спори у правовідносинах, які стосуються порядку створення, реєстрації, реорганізації, діяльності і ліквідації об'єднань власників жилих та нежилих приміщень багатоквартирного будинку, розглядаються господарськими судами

ОСББ звернулося до господарського суду з позовом до голови правління про стягнення збитків, який задоволено частково.

На думку скажниці, спір, що виник у цій справі, є трудовим та мав розглядатися за правилами цивільного судочинства.

Верховний Суд зазначив, що спори у правовідносинах, які стосуються порядку створення, реєстрації, реорганізації, діяльності і ліквідації об'єднань власників жилих та нежилих приміщень багатоквартирного будинку, розглядаються господарськими судами, оскільки такі спори виникають при здійсненні права управління юридичною особою, а тому є найбільш наближеними до спорів, пов'язаних з діяльністю або припиненням діяльності юридичної особи незалежно від суб'єктного складу такого спору. Крім того, спори між головою правління та ОСББ щодо стягнення заробітної плати також розглядаються господарськими судами.

Тож колегія суддів дійшла висновку, що спір у цій справі підлягає вирішенню господарським судом, бо між сторонами існували господарські відносини, урегульовані ЦК України та іншими актами господарського і цивільного законодавства, з яких виник спір про право, а також з огляду на наявність норми пункту 12 частини першої статті 20 ГПК України, що передбачає вирішення такого спору господарським судом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 липня 2023 року у справі № 923/618/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112312433>.

Подібні висновки викладено в постановках Великої Палати Верховного Суду від 02.10.2019 у справі № 501/1571/16-ц, від 06.02.2019 у справі № 462/2646/17, від 02.02.2021 у справі № 906/1308/19.

1.3. Спір у справі щодо оскарження дій державного реєстратора щодо внесення до ЄДР запису про проведення реєстраційної дії підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

Верховний Суд визнав, що спір у цій справі, який виник щодо оскарження ПАТ дій державного реєстратора виконавчого комітету та відділу державної реєстрації щодо внесення до ЄДР запису про проведення реєстраційної дії – включення до цього реєстру відомостей про юридичну особу – колгосп, підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, адже за приписами статті 20 ГПК України цей спір є найбільш наближеним до спорів, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 826/18028/16 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335959>.

1.4. Щодо застосування правил виключної підсудності у корпоративних спорах

Суди попередніх інстанцій встановили, що позивачем до кола відповідачів віднесено Вінницьку обласну державну (військову) адміністрацію (відповідач-1) – центральний орган виконавчої влади, що вимагає застосування правил виключної підсудності, тобто звернення не до Господарського суду Вінницької області, а до Господарського суду міста Києва. Суди вказали на те, що наказ щодо реєстрації статуту релігійної громади прийнято Управлінням у справах національностей та релігій відповідача-1 як окремою юридичною особою, яка має право приймати такі рішення відповідно до своїх повноважень, що свідчить про безпідставне залучення відповідача-1 як співвідповідача з метою зміни підсудності.

Зловживання процесуальними правами є процесуальним правопорушенням, яке характеризується умисними недобросовісними діями учасників господарського процесу. Однак позивач, звертаючись до суду з позовною заявою та зазначаючи одним із відповідачів відповідача-1, подав позовні вимоги до нього та обґрунтував підстави позову. До того ж суди попередніх інстанцій не встановили, що позивач звернувся з цим позовом не з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів позивача та ухвалення законного й обґрунтованого рішення, а з іншою метою, яка не збігається із завданням господарського процесу. Тому Верховний Суд визнав, що висновки судів попередніх інстанцій про визнання дій позивача зловживанням процесуальними правами є помилковими.

Ураховуючи порушення судами норм процесуального права, що призвело до постановлення незаконної ухвали суду першої інстанції та прийняття постанови суду апеляційної інстанції, що перешкоджають подальшому провадженню у справі, Верховний Суд дійшов висновку, що оскаржувані у справі судові рішення про залишення позовної заяви без розгляду підлягають скасуванню, а справа – передачі до господарського суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2023 року у справі № 910/12713/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545735>.

Аналогічні правові висновки викладені у постанові Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 910/13963/21.

2. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

2.1. Учасник товариства, який є його директором, обов'язково має бути повідомлений про проведення загальних зборів, на яких розглядається питання щодо припинення його повноважень

Учасник товариства звернувся до господарського суду з позовом до цього ТОВ, зокрема, про визнання недійсними рішень загальних зборів. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивача, частка якого у статутному капіталі ТОВ становить 25 %, не було належно та своєчасно повідомлено про скликання загальних зборів. У зв'язку із цим він не був обізнаний із запланованим порядком денним відповідних зборів і не мав змоги належним чином підготуватися та сформулювати своє бачення щодо питань, які розглядалися на загальних зборах.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено. Апеляційний господарський суд це рішення скасував, прийняв нове про задоволення позовних вимог. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, з яким погодився суд касаційної інстанції: позивача як учасника товариства, який перебував на посаді директора, не було належним чином повідомлено про проведення загальних зборів учасників товариства із зазначенням порядку денного, чим порушено право позивача як учасника товариства на участь у таких зборах.

Верховний Суд підкреслив, що апеляційний господарський суд дійшов правильного висновку, що положення статті 99 ЦК України та статті 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не звільняють учасників товариства від дотримання порядку скликання загальних зборів учасників товариства і належного повідомлення всіх учасників товариства про проведення таких зборів відповідно до статей 31, 32 названого Закону та статуту товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 липня 2023 року у справі № 910/1748/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112058122>.

2.2. Укладення правочину виконавчим органом кооперативу з іншою особою без передбаченої статутом згоди вищого органу є непрямим порушенням прав його учасника на участь у кооперативі та управлінні ним

Постановою апеляційного господарського суду частково скасовано рішення господарського суду про відмову в задоволенні позовних вимог. Зокрема, визнано недійсним рішення загальних зборів членів ОК про звільнення Особи-1 з посади голови ОК, скасовано запис в ЄДР щодо зміни керівника ОК, який вчинено державним реєстратором, визнано недійсним рішення загальних зборів членів

ОК про створення ТОВ-1 та про припинення ОК в результаті його ліквідації. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що ОК не було вжито необхідних заходів для забезпечення реального персонального повідомлення позивача про проведення спірних загальних зборів. При цьому він дійшов висновку про доведеність порушення оспорюваними рішеннями його корпоративних прав.

Верховний Суд, залишаючи постанову апеляційного господарського суду без змін, зауважив, що повноваження органу управління товариства (на надання зазначеної згоди), який діє від імені товариства, не можна ототожнювати з корпоративними правами його учасників, які діяти від імені товариства не мають права. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що укладення ОК правочину щодо передачі нерухомого майна до статутного капіталу ТОВ-1, подальша реєстрація права власності на зазначене майно за цим товариством, а потім і за ТОВ-2 може свідчити про порушення прав та інтересів самого кооперативу, а не корпоративних прав Особи-1 – члена кооперативу.

Укладення оспорюваного правочину (що в подальшому призвело до проведення оскаржуваної позивачем державної реєстрації права власності) є не прямим порушенням прав позивача на участь у кооперативі та управлінні ним, а становить результат господарської діяльності кооперативу та розпорядження юридичною особою власним майном. Натомість визнання в судовому порядку недійсним рішення загальних зборів, на підставі якого укладено зазначений правочин, не може бути підставою для визнання його недійсним, оскільки останній не порушує прав та законних інтересів позивача.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що за змістом чинних норм законодавства корпоративні права характеризуються тим, що особа, яка є учасником (засновником, акціонером, членом) юридичної особи, має право на участь в управлінні господарською організацією та інші правомочності, передбачені законом і статутними документами. Відповідно, члени кооперативу незалежно від напряму його діяльності є носіями корпоративних прав, а відносини між його членами та кооперативом, які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, вважаються корпоративними. Тож обслуговуючий кооператив незалежно від напряму його діяльності є господарською організацією – юридичною особою, яка здійснює некомерційну господарську діяльність з моменту державної реєстрації на підставі закону та свого статуту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 липня 2023 року у справі № 916/2708/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112058108>.

Аналогічна правова позиція викладена в постановках Великої Палати Верховного Суду від 24.04.2019 у справі № 509/577/18, від 17.12.2019 у справі № 904/4887/18, від 14.01.2020 у справі № 910/1702/17 та в постанові КГС ВС від 08.06.2023 у справі № 910/10891/21.

2.3. Недотримання вимог закону та установчих документів юридичної особи під час скликання і проведення загальних зборів товариства не може визнаватися порушенням прав тих осіб, які не є його учасниками

Рішенням господарського суду позов Особи-1 задоволено повністю, визнано недійсним з моменту ухвалення рішення загальних зборів та нову редакцію статуту ТОВ. Не погоджуючись з рішенням господарського суду, Особа-2 оскаржила його в апеляційному порядку. Ухвалою апеляційного господарського суду закрито апеляційне провадження з перегляду апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції мотивував свої висновки тим, що оскаржуваним рішенням не вирішувалися питання про права, інтереси та обов'язки Особи-2, а здійснювалося дослідження наявності факту порушення прав і охоронюваних законом інтересів учасника товариства, тоді як Особа-2 не є учасником зазначеного товариства.

Верховний Суд, залишаючи ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив, що предметом позову в цій справі є визнання недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ, а підставою позову – порушення корпоративних прав позивача як учасника ТОВ у зв'язку з позбавленням частки у статутному капіталі товариства поза його волю та порушення встановленого порядку виходу із числа учасників товариства. Законодавство визнає статус учасника товариства лише за особою, яка є власником частки у його статутному капіталі. Як встановлено апеляційним судом, Особа-2 не є учасником (засновником) ТОВ. Недотримання вимог закону та установчих документів юридичної особи під час скликання і проведення загальних зборів ТОВ не може визнаватися порушенням прав тих осіб, які не є учасниками (акціонерами, членами) цієї юридичної особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2023 року у справі № 914/1971/18 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516224>.

Аналогічні правові висновки викладені у постановках Верховного Суду від 22.05.2019 у справі № 904/7274/17 та від 29.03.2023 у справі № 914/2259/17.

2.4. Скасування рішення загальних зборів товариства в судовому порядку через значний проміжок часу, який суттєво перебільшує встановлений законом строк, порушить принцип юридичної визначеності

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову про визнання недійсним рішення загальних зборів засновників товариства відмовлено.

Суди встановили, що рішення загальних зборів засновників товариства від 03.12.2001 суперечило статті 60 Закону України «Про господарські товариства», яка визначала, що збори учасників вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), що володіють у сукупності більш як 60 відсотками голосів. Однак суди відмовили в позові через вплив позовної давності. Про її застосування заявив відповідач, який встановив, що позивач дізнався про порушення свого права у грудні 2001 року, а звернувся з вимогами до господарського суду – в січні 2022 року. Вимога про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників господарського товариства не належала до вимог, на які не поширюється позовна давність.

Верховний Суд погодився з висновками судів, що відповідно до конкретних обставин справи позивач пропустив позовну давність, яка починається від дня прийняття оскаржуваного рішення, оскільки: 1) позивач знав, що 05.11.2001 оголошувалася перерва у загальних зборах до 03.12.2001; 2) оскаржуваним рішенням загальних зборів вирішувалося питання як про зміну складу учасників товариства (внаслідок прийняття заяв про вихід), так і про передачу у власність учасників, які вийшли, майна товариства, що мало наслідки для державної реєстрації права власності на майно товариства за іншими особами; 3) позивач міг дізнатися про прийняте рішення в порядку отримання інформації (відповідно до підпункту «г» частини першої статті 10 Закону України «Про господарські товариства» на вимогу учасника товариство зобов'язане було надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про його діяльність, протоколи загальних зборів); 4) протягом тривалого часу позивач не вживав жодних заходів для одержання інформації про діяльність товариства, реалізував таке право лише в 2020 році; 5) строк, який минув після прийняття оскаржуваних рішень, є значним (понад 20 років); 6) оскаржуване рішення загальних зборів є підставою для виникнення майнових прав у третіх осіб, тому його скасування в судовому порядку через значний проміжок часу (20 років), який суттєво перебільшує встановлений законом строк (три роки), порушить принцип юридичної визначеності, який є одним з елементів принципу верховенства права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 липня 2023 року у справі № 926/153/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516254>.

2.5. Щодо затвердження змін до договорів рішенням загальних зборів виключно за взаємною згодою всіх його сторін

У березні 2022 року ПрАТ звернулося до господарського суду з позовом до МТСБУ про визнання недійсним рішення загальних зборів повних членів МТСБУ від 13.12.2021 про затвердження змін до Порядку фінансових взаємовідносин між страховиками – повними членами МТСБУ для забезпечення безумовного виконання зобов'язань за договорами міжнародного страхування.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

Верховний Суд зазначив, що суди обох попередніх інстанцій, встановивши, що внесені до названого Порядку зміни, по суті, є змінами до договору перестраховування від 28.12.2012, правильно врахували висновок Верховного Суду, викладений у постанові від 28.10.2021 у справі № 910/2802/20. Вони констатували, що зміни до договору перестраховування від 28.12.2012 можуть бути внесені виключно за взаємною згодою усіх його сторін, незалежно від того, яким чином оформлюються такі зміни: додатковою угодою чи протокольним рішенням загальних зборів сторін та дійшли обґрунтованого висновку щодо наявності підстав для визнання недійсним рішення загальних зборів повних членів МТСБУ від 13.12.2021, оскільки було порушено порядок, встановлений частиною другою статті 634 ЦК України та пунктом 12.3 договору, при прийнятті рішення щодо внесення змін до згаданого Порядку (по суті, до договору перестраховування від 28.12.2012).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 липня 2023 року у справі № 910/2965/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545797>.

2.6. Оскільки позивач належними і достовірними засобами доказування не довів своє членство в кооперативі, то оспорюваними рішеннями загальних зборів його корпоративні права не порушені

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до кооперативу про визнання недійсними рішень загальних зборів кооперативу та зборів уповноважених кооперативу, скасування в ЄДР внесених змін до відомостей

про юридичну особу. Господарський суд рішенням, яке залишене без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, в задоволенні позову відмовив у повному обсязі.

Приймаючи рішення у справі, суди виходили з того, що в матеріалах справи відсутні докази затвердження загальними зборами в порядку статті 11 Закону України «Про кооперацію» рішення правління кооперативу про прийняття до складу членів кооперативу позивача, а тому обставин вступу позивача до членів кооперативу не доведено. Оскільки позивач в порядку статті 74 ГПК України належними і достовірними засобами доказування не довів своє членство в кооперативі, то оспорюваними рішеннями загальних зборів його корпоративні права не порушені. Позивач не довів виникнення спору саме у зв'язку з реалізацією ним правомочностей на участь в управлінні юридичною особою.

Суди відхилили як необґрунтовані доводи позивача про відсутність кворуму на загальних зборах, адже за змістом протоколу на них були присутні 297 осіб (чисельність членів кооперативу становила 630 осіб). Щодо вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів уповноважених кооперативу судами встановлено, що уповноважені були обрані найвищим органом управління кооперативу, яким відповідно до статуту є загальні збори, тому рішення зборів уповноважених членів кооперативу є таким, що прийняте належним органом управління. У задоволенні вимоги про скасування запису в ЄДР суди відмовили з тих підстав, що ця вимога є похідною до вимог про визнання рішень кооперативу недійсними, які визнані судами необґрунтованими.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 910/86/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113063821>.

2.7. Управління корпоративними правами відрізняється від повноважень представника реалізовувати окремі права члена кооперативу, визначені довіреністю для виконання основного доручення (участь і голосування на загальних зборах)

Верховний Суд констатував, що суд першої інстанції правильно оцінив таку довіреність як довіреність на участь і голосування у загальних зборах, яка відповідно до статті 245 ЦК України не потребує нотаріального посвідчення і може бути видана у простій письмовій формі. Тоді як суд апеляційної інстанції припустився помилкових висновків про те, що така довіреність стосується саме управління корпоративними правами.

Верховний Суд звернув увагу на те, що чинне законодавство не містить визначення терміна «управління корпоративними правами». Законодавець, вживаючи цей термін, зазвичай має на увазі управління корпоративними правами (акціями, часткою, паєм) як єдиним об'єктом, а не реалізацію представником лише окремих прав учасника юридичної особи. Саме у такому значенні названий термін вживається у чинному законодавстві, зокрема у статті 36 Закону України «Про запобігання корупції», Законі України «Про управління об'єктами державної власності». Тож управління корпоративними правами відрізняється від повноважень представника реалізовувати окремі права члена кооперативу, визначені довіреністю для виконання основного доручення (участь і голосування на загальних зборах).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 липня 2023 року у справі № 906/907/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112353736>.

2.8. Неповідомлення члена кооперативу про проведення загальних зборів, на яких прийнято рішення щодо його прав та обов'язків, є порушенням його прав і має наслідком визнання недійсним такого рішення

Верховний Суд, залишаючи рішення господарських судів попередніх інстанцій про задоволення позову без змін, зазначив, що стаття 15 Закону України «Про кооперацію» застосовується до порядку повідомлення члена обслуговуючого кооперативу. Неповідомлення члена кооперативу про проведення загальних зборів, на яких прийнято рішення щодо його прав та обов'язків (вирішено питання про припинення членства позивача у кооперативі), є порушенням його прав і має наслідком визнання недійсним такого рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2023 року у справі № 916/2660/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357346>.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові Верховного Суду від 30.05.2023 у справі № 916/212/22.

2.9. Дотримання приписів закону щодо встановлення кворуму, проведення загальних зборів, прийняття рішень та фіксації результатів голосування є гарантією їх легітимності та законності прийнятих ними рішень

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовною заявою до ОСББ, зокрема, про визнання недійсними рішень, прийнятих на установчих зборах ОСББ від 07.08.2018, скасування державної реєстрації ОСББ, визнання недійсними рішень, прийнятих на загальних зборах ОСББ. Заявлені вимоги мотивовано тим, що позивачці стало відомо про видачу міськрайонним судом судового наказу за заявою ОСББ про стягнення з неї заборгованості за управління будинком в сумі 6 743,80 грн, судового збору в сумі 227,00 грн та витрат на правничу допомогу в розмірі 800,00 грн. Позивачка стверджувала, що не знала про існування ОСББ, не брала участі у проведенні будь-яких зборів, рішення установчих зборів ОСББ прийнято за відсутності повідомлення позивача про дату, час, місце проведення зборів та про порядок денний.

Апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасував в частині відмови у задоволенні позову про визнання недійсними рішень, прийнятих на загальних зборах ОСББ, а в решті рішення господарського суду залишив без змін. Суд апеляційної інстанції не погодився з висновками місцевого господарського суду про відмову в задоволенні позовних вимог щодо визнання недійсними рішень. Він зазначив, що протокол загальних зборів не містить інформації, визначеної законом, що не дає змоги виснувати, зокрема, про наявність кворуму на цих зборах, адже в протоколі не наведено інформації про присутніх осіб та порядок їх голосування. Крім того, в матеріалах справи відсутні докази повідомлення учасників ОСББ про скликання загальних зборів. Установлені порушення не вважаються формальними, а є саме такими, які унеможливають перевірку легітимності зборів та прийнятих на них рішень. Організаторами та керуючими зборами ОСББ порушено всі базові приписи закону щодо встановлення кворуму, проведення зборів, прийняття рішень та фіксації результатів голосування, які є гарантією легітимності зборів та законності прийнятих рішень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 серпня 2023 року у справі № 917/1194/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112634766>.

Такий висновок узгоджується з правовою позицією, викладеною в постанові Верховного Суду від 16.06.2022 у справі № 920/65/21.

2.10. Права одного співвласника ОСББ не можуть превалювати над правами та інтересами інших співвласників ОСББ, а суд, вирішуючи спір, повинен уникати зайвого втручання в питання діяльності ОСББ

Оскільки судами попередніх інстанцій встановлено факт направлення ОСББ рекомендованого листа ПП про проведення загальних зборів, а також факт присутності на зборах представника ПП, Верховний Суд погодився з доводами ОСББ про те, що позивач був належним чином повідомлений про дату, час і місце проведення зборів, а також про порядок денний. Отже, висновки судів попередніх інстанцій про порушення порядку такого повідомлення є помилковими.

Крім того, у цій справі суди попередніх інстанцій не встановили, як скасування рішення загальних зборів відновить права та законні інтереси співвласника багатоквартирного будинку, помилково вказавши про порушення прав та законних інтересів позивача. За кожне із рішень проголосували щонайменше 71,88 % співвласників, що становить понад дві третини від їх загальної кількості. Тож такі рішення є прийнятими відповідно до частини чотирнадцятої статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку». Ураховуючи, що права одного співвласника ОСББ не можуть превалювати над правами та інтересами інших співвласників, а суд, вирішуючи спір, повинен уникати зайвого втручання в питання діяльності ОСББ, доводи скаржника, викладені у касаційній скарзі, вважаються обґрунтованими.

Зважаючи на це, рішення судів попередніх інстанцій скасовано з ухваленням нового рішення про відмову в задоволенні позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 серпня 2023 року у справі № 904/1711/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269468>.

2.11. Укладені посадовою особою товариства договори без передбаченої статутом згоди загальних зборів не порушують прав та інтересів учасників такого товариства

Верховний Суд, залишаючи касаційну скаргу без задоволення, зазначив, що у категорії спорів за позовом учасника господарського товариства про визнання недійсним правочину, укладеного господарським товариством, від імені якого діяв виконавчий орган з перевищенням наданих йому повноважень, зокрема за відсутності рішення загальних зборів акціонерів (учасників) товариства про укладення спірного правочину, існує чітка та стала судова практика, що сформувалася на підставі висновків Великої Палати Верховного Суду, викладених у постановках від 08 жовтня 2019 року у справі № 916/2084/17,

від 15 жовтня 2019 року у справі № 905/2559/17, від 03 грудня 2019 року у справі № 904/10956/16, від 07 квітня 2020 року у справі № 904/3657/18, від 07 липня 2020 року у справі № 910/10647/18 та інших.

Відповідно до зазначених висновків Верховного Суду договори, укладені посадовою особою товариства без передбаченої статутом згоди загальних зборів, не порушують прав та інтересів учасників такого товариства, оскільки:

- згода загальних зборів товариства на укладення договору є згодою органу управління товариства, який діє від імені товариства. Повноваження органу управління товариства (на надання зазначеної згоди), який діє від імені товариства, не можна ототожнювати з корпоративними правами його учасників, які діяти від імені товариства не мають права;

- за договором, укладеним товариством, прав та обов'язків набуває таке товариство як сторона договору, а правовий стан (сукупність прав та обов'язків) безпосередньо учасників цього товариства жодним чином не змінюється;

- підписання (укладення) виконавчим органом товариства договору з іншою особою без передбаченої статутом згоди учасників цього товариства (вищого органу цього товариства) може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства у його відносинах з іншою особою – стороною договору, а не корпоративних прав його учасника;

- товариство та його учасники є різними суб'єктами права, кожний з яких має власне відокремлене майно, тобто виведення майна з товариства без справедливої компенсації, позбавлення його ліквідних активів, ринкових можливостей, погіршення його майнового чи фінансового стану, безпідставне взяття на себе зобов'язань чи іншого майнового тягаря спричиняє негативні наслідки саме для товариства, а не для його учасників. Із цих самих причин учасник товариства та товариство не можуть мати права на позов (у матеріальному значенні) з одним і тим самим предметом. Тому в цих випадках звернення учасника товариства з позовом від власного імені не допускається (пункт 7.48 постанови Великої Палати Верховного Суду від 07 липня 2020 року у справі № 910/10647/18).

Верховний Суд дійшов висновку про те, що відсутність порушення спірним договором прав та інтересів позивача є самостійною підставою для відмови у позові, а тому немає підстав надавати оцінку дійсності спірного договору. Суди попередніх інстанцій правильно й обґрунтовано відмовили у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними результатів аукціону, договору купівлі-продажу та застосування наслідків недійсності правочину, оскільки спірні результати аукціону та спірний договір не стосуються корпоративних прав позивачки, яка є акціонером ПАТ, не порушують її прав та інтересів. Організація та проведення ПАТ спірного аукціону, а також укладення спірного договору стосуються відчуження майна, що належить виключно товариству, а не акціонеру такого товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 липня 2023 року у справі № 913/110/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112087700>.

2.12. За своєю правовою суттю поняття «визнання рішення недійсним» та «скасування рішення» є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки, зокрема, через різницю в часі дії такого акта (рішення)

Акціонер звернувся з позовом до АТ про визнання незаконною заміну членів наглядової ради – представників акціонера Держави Україна в особі Фонду державного майна України та визнання недійсним рішення наглядової ради.

Справа розглядалася господарськими судами неодноразово. Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив, визнав недійсним рішення наглядової ради. Суди попередніх інстанцій, посилаючись, зокрема, на положення частини першої статті 215, частини першої статті 216, частини першої статті 236 ЦК України, дійшли висновку, що прийняття загальними зборами рішення про скасування оскаржуваного рішення наглядової ради не може розцінюватися як підстава для закриття провадження у справі за пунктом 2 частини першої статті 231 ГПК України у зв'язку з відсутністю предмета спору.

Верховний Суд не підтримав доводи скаржника, що на момент звернення акціонера з позовом та ухвалення судом першої інстанції рішення був відсутній предмет спору у цій справі. Згідно зі статтею 15 ЦК України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Предметом позову у цій справі є вимога про визнання недійсним рішення наглядової ради, яким припинено з дня його прийняття виконання позивачем обов'язків генерального директора АТ, припинено його повноваження у складі дирекції товариства та розірвано контракт від 16.09.2016.

Крім того, Верховний Суд погодився, що з урахуванням висновків Великої Палати Верховного Суду, викладених у постанові від 01.03.2023 у справі № 522/22473/15-ц, рішення наглядової ради про припинення повноважень та обрання генерального директора не є правочином у розумінні статті 202 ЦК України. Водночас учасники товариства (акціонери), а також інші особи, права та законні інтереси яких порушено рішенням наглядової ради чи виконавчого органу товариства, мають право оскаржити до суду відповідні рішення як акти, оскільки наглядова рада та виконавчий орган товариства є його органами управління, що приймають обов'язкові для виконання рішення.

За своєю правовою суттю поняття «визнання рішення недійсним» та «скасування рішення» є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки, зокрема, через різницю в часі дії такого акта (рішення). Наслідки скасування рішення не тотожні правовим наслідкам його недійсності. Визнання недійсним рішення означає, що воно не створює правових наслідків з моменту його прийняття. Скасування означає втрату чинності на майбутнє. Скасування рішення означає, що воно скасовується з дати прийняття рішення про скасування.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що наявність підстав для визнання правочину недійсним має визначатися судом на момент його вчинення. Нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його вчинення. Тобто суди попередніх інстанцій на прикладі наведених положень ЦК України щодо недійсності правочину обґрунтовували відмінність правових наслідків, які зумовлюють «визнання рішення (правочину) недійсним» та «скасування рішення (правочину)» через різницю в часі дії акта (правочину).

Отже, рішення наглядової ради діяло з 28.04.2020 до 29.12.2021. Відповідно, права позивача як акціонера відповідача на участь в управлінні АТ залишалися порушеними. Виконання позивачем обов'язків генерального директора АТ, його повноваження у складі дирекції товариства були припиненими, а контракт від 16.09.2016 був розірваним.

Тож суди попередніх інстанцій правильно оцінили відмінність між поняттями «визнанням рішення недійсним» та «скасування рішення». При цьому суди помилково послалися на положення ЦК України щодо недійсності правочину та наслідків такої недійсності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 липня 2023 року у справі № 924/641/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112343959>.

Подібні висновки наведені у постановах Верховного Суду від 14.09.2022 у справі № 909/298/21, Верховного Суду у складі об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 07.07.2023 у справі № 911/3342/21.

2.13. Визнання недійсним рішення обласної організації, яким здійснено протиправне втручання у право власності ГО, внаслідок чого порушено її права та законні інтереси

ГО звернулася до господарського суду з позовом до обласної організації Товариства сприяння обороні України про визнання недійсним рішення Бюро обласного комітету обласної організації Товариства сприяння обороні України

(далі – Бюро). Позивач вважав, що оскаржуване рішення є незаконним та таким, що підлягає визнанню недійсним в судовому порядку, оскільки ані статутом відповідача, ані статутом позивача (на підставі якого діє також відповідач) не було надане право Бюро приймати рішення про реорганізацію організації (установи, закладу) об'єднання громадян – обласного спортивно-технічного клубу Товариства сприяння обороні України у господарське товариство (в результаті прийняття оскаржуваного рішення було створено статутний капітал, поділений на частки, що є головною ознакою господарського товариства). Оскаржуваним рішенням була здійснена фактична реорганізація зазначеної юридичної особи в корпоративне підприємство без погодження з керівними органами Товариства сприяння обороні України.

Рішенням господарського суду, яке залишене без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задоволено повністю. Суди дійшли висновків про те, що позивач довів, що оспорюване рішення прийнято відповідачем з порушенням норм чинного законодавства в сфері регулювання порядку створення та діяльності громадських організацій, статутних положень ГО та підпорядкованих організацій і, як наслідок, здійснено протиправне втручання у право власності ГО, внаслідок чого порушено її права та законні інтереси.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 902/915/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335945>.

2.14. Акціонер не може оскаржити будь-яке рішення загальних зборів чи наглядової ради тільки через наявність у нього статусу акціонера

Верховний Суд, залишаючи рішення попередніх судових інстанцій про відмову у позові без змін, зазначив, що акціонер не може оскаржити будь-яке рішення будь-яких зборів чи наглядової ради тільки через наявність у нього статусу акціонера без обґрунтування, чим саме оспорюване ним рішення органу управління акціонерного товариства порушує його права та законні інтереси. При цьому посилання позивача (акціонера) для обґрунтування позовних вимог про визнання недійсними рішень наглядової ради та загальних зборів акціонерів на порушення його корпоративних прав на участь в управлінні товариством свідчить про загальний, абстрактний характер таких порушень. Такі посилання позивача є недостатніми для висновку про доведеність факту порушення його прав та інтересів спірними рішеннями.

Наведене узгоджується з висновками Верховного Суду, викладеними у постановках від 10.11.2021 у справі № 924/881/20, від 15.06.2022 у справі № 910/6685/21, від 06.10.2022 у справі № 922/2013/21.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 серпня 2023 року у справі № 910/2365/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112720079>.

3. ОСКАРЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ

3.1. Державний реєстратор не наділений повноваженнями перевірки (контролю) за тим, чи містять документи передбачені законом відомості, відповідальність за надання яких законодавством покладається на осіб, які подали заяву щодо проведення реєстрації

Верховний Суд зазначив, що внесення відомостей до ЄДРПОУ здійснюється державним реєстратором на підставі поданих заявником документів або визначеного переліку судових рішень, які набрали законної сили та тягнуть за собою зміну відомостей в ЄДРПОУ. Державний реєстратор під час проведення державної реєстрації після перевірки вичерпного переліку документів лише засвідчує факт, тобто виконує функцію легалізації події. Виконання цієї функції не передбачає перевірки (контролю) за тим, чи містять документи передбачені законом відомості, відповідальність за відповідність яких законодавством покладається на осіб, які подали заяву щодо проведення реєстрації. При цьому обставин скасування рішень загальних зборів ОСББ про припинення об'єднання чи підтвердження повноважень голови ліквідаційної комісії судами не встановлено. Тож доводи скаржниці щодо порушення нотаріусом положень статей 27, 28 Закону України «Про державну реєстрацію» визнано необґрунтованими.

Крім того, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що первісне звернення із заявою про припинення ОСББ відбулося у строк, передбачений протоколом № 1 і частиною першою статті 105 ЦК України, однак вчинення реєстраційних дій стало неможливим через обставини, що не залежали від відповідача та реєстратора.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 липня 2023 року у справі № 910/5951/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112607608>.

Аналогічний висновок викладено в постанові Верховного Суду від 19.03.2019 у справі № 826/1186/17.

3.2. Вимога позивача про скасування реєстраційних дій, яка фактично має на меті скасування рішень суду в інших справах, є неприпустимою

Рішення господарських судів про відмову в задоволенні позову мотивовані тим, що судові рішення судів у інших справах, які набрали законної сили на момент розгляду цієї справи, є обов'язковими до виконання, а встановлені у них обставини незаконності реорганізації ЗАТ і, як її наслідок, створення нової юридичної особи – ТОВ не можуть піддаватися сумніву, зокрема, через ініціювання інших судових спорів. Вимоги позивача про скасування реєстраційних дій спрямовані на відновлення ТОВ як юридичної особи, а тому задоволення позовних вимог у спосіб, який просить позивач, фактично має на меті скасування рішень суду в інших справах, що є неприпустимим і не спричинить захисту й відновлення його корпоративних та майнових прав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 вересня 2023 року у справі № 806/5233/15 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113426850>.

3.3. Суб'єкт реєстраційної діяльності не є належним відповідачем у спорах, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, стосовно якої до ЄДР вносився спірний реєстраційний запис. Належним відповідачем буде юридична особа, щодо якої були здійснені ці дії

Верховний Суд зазначив, що з урахуванням висновків Великої Палати Верховного Суду, викладених у постановках від 04.09.2018 у справі № 823/2042/16, від 12.12.2018 у справі № 570/3439/16-ц та від 04.02.2020 у справі № 910/7781/19, суб'єкт реєстраційної діяльності не є належним відповідачем у спорах, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи (колгосп), стосовно якої до ЄДР вносився спірний реєстраційний запис. Належним відповідачем буде юридична особа, щодо якої були здійснені ці дії (записи) – колгосп, а також особа, щодо якої в Реєстрі міститься запис щодо правонаступництва колгоспу, а саме СК, яке залучені до участі у цій справі як треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору.

Як убачається з матеріалів справи, позивач після направлення справи на розгляд господарського суду звернувся із заявою від 05.09.2022 про залучення відповідачем-3 СК як правонаступника колгоспу, в задоволенні якої ухвалою від 21.09.2022 відмовлено, оскільки позивачем будь-яких вимог до СК не заявлено. Втім, апеляційна скарга не містить аргументів щодо незаконності відмови в задоволенні клопотання про залучення співвідповідача – СК з підстав відсутності щодо нього вимог. Також позивачем не оскаржено і постанову суду апеляційної

інстанції, який розглянув спір за участю тих самих сторін без СК, який не є відповідачем у справі. Отже, суд касаційної інстанції виходив із факту розгляду судами справи, коли відповідачами за вимогами про вчинення реєстраційних дій щодо юридичної особи є лише органи державної реєстрації.

Ураховуючи, що після передачі справи на розгляд господарського суду поданий позивачем позов згідно з наведеними висновками Великої Палати Верховного Суду є таким, що пред'явлений до неналежних відповідачів, а позивач не оскаржує судові рішення з підстав незалучення до участі у справі належних відповідачів, Верховний Суд визнав, що в задоволенні такого позову необхідно відмовити.

Верховний Суд виснував, що юридична особа має право звернутися до суду з позовом про визнання протиправними та скасування реєстраційних дій – включення до ЄДР відомостей про іншу юридичну особу, якщо така особа або її правонаступник, або особа, зареєстрована як її правонаступник, залучені до участі у спорі як відповідач або співвідповідач. Тож Верховний Суд резолютивну частину рішення суду першої інстанції щодо відмови в задоволенні позовних вимог про визнання протиправними дій та скасування запису залишив у силі, змінивши його мотивувальну частину з наведенням мотивів, викладених у цій постанові, та скасував постанову суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 826/18028/16 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335959>.

3.4. Правомірність дій державного реєстратора щодо скасування реєстраційної дії про припинення юридичної особи в результаті ліквідації

У результаті нового розгляду справи суди попередніх інстанцій зазначили, що ідентифікаційний код та основна частина найменування юридичної особи (її назва) написані в заяві без помилок, а відсутність літери «ж» в слові «обмеженою» не впливає на тлумачення змісту її організаційно-правової форми і дає змогу однозначно встановити організаційно-правову форму юридичної особи як ТОВ. Ураховуючи можливість державного реєстратора скористатися інформацією з ЄДР, яка містить дані про юридичну особу, а саме відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, він немає підстав для зупинення або відмови в державній реєстрації з цієї підстави.

Щодо доводів позивача та третьої особи про те, що реєстраційна справа не була передана відповідному суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи, то Верховний Суд зазначив, що непередання справи на зберігання не є безумовною підставою для відміни державної реєстрації

припинення юридичної особи, оскільки реєстраційна справа як сукупність документів, що подаються для проведення реєстраційних дій, є тим доказом, що відповідно до положень статей 73, 74, 76 ГПК України може підтвердити чи спростувати наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Тож Верховний Суд виснував, що з огляду на встановлені судами попередніх інстанцій обставини, а саме відсутність порушених прав позивача та третьої особи і правомірність дій державного реєстратора щодо вчинення спірної реєстраційної дії, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про відмову в задоволенні позовних вимог позивачів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2023 року у справі № 520/4005/2020 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516196>.

3.5. Визнання протиправними дій щодо внесення записів та відомостей про них до ЄДР про припинення юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією

Верховний Суд виснував, що у цій справі немає потреби у застосуванні наведених позивачем правових норм для вирішення спору, щодо яких, на його думку, відсутній висновок Верховного Суду, оскільки зазначені норми визначають дії, які вчиняє державний реєстратор у випадку, коли в судовому рішенні щодо припинення юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією не призначена комісія з припинення (ліквідаційна комісія).

Оскільки оскаржені позивачем реєстраційні записи вчинені на виконання рішення суду про скасування реєстраційної дії щодо створення юридичної особи, яке не є рішенням про припинення юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією та не має наслідком фактичне припинення такої особи, то частина шоста статті 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» у редакції, чинній станом на 27 листопада 2015 року, не підлягає застосуванню до спірних правовідносин, що впливає з висновків, викладених у постановах Великої Палати Верховного Суду від 29 червня 2021 року у справі № 916/964/19, від 17 червня 2020 року у справі № 826/10249/18, від 20 липня 2022 року у справі № 806/5244/15.

Верховний Суд, залишаючи судові рішення попередніх інстанцій без змін, зазначив, що за наслідками розгляду цієї справи суд не має підстав для формування висновку про застосування частини шостої статті 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2023 року у справі № 806/5231/15 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112459030>

4. ПРАВОЧИНИ ЩОДО ЧАСТОК У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ

4.1. Якщо в товаристві є лише один учасник, то в разі продажу ним своєї частки переважне право не діє. Верховний Суд відхилив доводи позивача про наявність підстав для «підняття корпоративної завіси»

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ-1 та ТОВ-2 про переведення на Особу-1 прав та обов'язків ТОВ-2 за договором купівлі-продажу 100 % частки у статутному капіталі ТОВ-1, укладеним 08.05.2019 між ТОВ-1 та ТОВ-2. Позовні вимоги обґрунтовано порушенням переважного права позивача як учасника ТОВ-1 на придбання частки в статутному капіталі товариства, що відчужена відповідачем за договором від 08.05.2019 на підставі рішення загальних зборів учасників товариства.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, відмовлено в задоволенні позовних вимог у повному обсязі. Рішення місцевого господарського суду обґрунтовано тим, що до укладення договору купівлі-продажу від 08.05.2019 єдиним засновником і, відповідно, власником 100 % статутного капіталу ДП було ТОВ-1. Тож вирішення питання щодо відчуження цієї частки належало саме відповідачу-1 як єдиному засновнику ДП. Загальні збори товариства 08.05.2019 виявили свою волю на укладення договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ДП шляхом прийняття відповідного рішення, яке на час вирішення спору у цій справі було дійсним, а питання правомірності цього рішення не є предметом розгляду та дослідження в межах вирішення спору у цій справі. Суд виснував, що позивач ототожнює поняття частки у статутному капіталі ТОВ-1 із часткою в статутному капіталі ДП. За договором купівлі-продажу від 08.05.2019, укладеним між ТОВ-1 та ТОВ-2, корпоративні права та частки у статутному капіталі ТОВ-1 взагалі не відчужувалися і правовий статус позивача як засновника (учасника) товариства не змінився.

Як зазначив суд касаційної інстанції, якщо в товаристві є лише один учасник, то в разі продажу ним своєї частки переважне право, встановлене статтею 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не діє. Оскільки у ДП на момент укладення договору був лише один учасник – ТОВ, то названа стаття Закону не підлягала застосуванню. У цій справі суди дослідили всі обставини і дійшли правильних висновків про відсутність у позивача корпоративних прав (частки у статутному капіталі) у ДП ТОВ-1.

Верховний Суд відхилив доводи позивача про наявність підстав для «підняття корпоративної завіси» та ігнорування самостійної правосуб'єктності ДП. Твердження скаржника про те, що покупець – ТОВ-2 було створене незадовго до вчинення правочину і є особою, безпосередньо пов'язаною з двома іншими учасниками товариства (як стверджував скаржник, єдиним учасником та директором ТОВ-2 є Особа-2 – дочка учасника та директора ТОВ-1 – Особи-3, а другим учасником ТОВ-1 є інша дочка – Особа-4, яка разом з батьком володіє 66,666 % статутного фонду), можуть бути підставою для подання Особою-1 похідного позову в інтересах ТОВ-1 до директора Особи-3 про стягнення збитків, завданих товариству таким правочином, а також до самого товариства або його учасників за завдання шкоди Особі-1 рішенням загальних зборів ТОВ-1 про укладення відповідного правочину як такого, що укладений в інтересах учасників Особи-2 та Особи-3, а не самого товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 909/466/19 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269469>.

Аналогічні висновки містяться у постанові Великої Палати Верховного Суду від 03.12.2019 у справі № 904/10956/16.

4.2. Особа, яка успадкувала право на частку в статутному фонді товариства, має право на набуття корпоративних прав без згоди учасників товариства

Верховний Суд у цій справі виходив з наявності безумовного права участі у товаристві учасника, який успадкував мажоритарну частку, і неможливості міноритарних учасників відмовити йому в реалізації такого права. Проте суди не врахували та не надали належної оцінки тому, що з 14.07.2020 до 06.08.2021 було зупинено строки вчинення нотаріальної дії щодо видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємцю на все майно померлого на підставі статті 42 Закону України «Про нотаріат», а отже, відбулося зупинення строку для прийняття ним спадщини у зазначений період. Тому днем закінчення строку для прийняття спадщини позивачем є не 03.07.2021, як помилково зазначено судом апеляційної інстанції, а 25.07.2022.

Позаяк позивач міг подати заяву про вступ до товариства після прийняття ним спадщини, а відповідач не міг йому відмовити у прийнятті до товариства, то відповідно до вимог статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» відповідач міг приймати рішення про виключення померлого учасника та ліквідацію товариства з дня закінчення строку для прийняття позивачем спадщини, тобто після 25.07.2022, якщо спадкоємці

(правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства згідно із законом. Натомість оспорювані рішення всупереч вимогам частини другої статті 23 названого Закону відповідач прийняв 09.07.2021, тобто до закінчення строку для прийняття позивачем спадщини (до 25.07.2022).

Тож Верховний Суд скасував рішення господарських судів попередніх інстанцій з ухваленням нового рішення у справі про задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 липня 2023 року у справі № 909/1178/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664530>.

4.3. Вартість частини майна товариства є пропорційною частці учасника у статутному капіталі товариства і в разі його виходу з товариства підлягає виплаті

Господарський суд у задоволенні позову учасника товариства до ТОВ про стягнення вартості частки у статутному капіталі товариства відмовив. Приймаючи таке рішення, він виходив з того, що частка позивача у статутному капіталі товариства є неоплаченою, що позбавляє позивача права на отримання в разі виходу з товариства вартості частини майна та частини прибутку товариства пропорційно його частці, яку він фактично не вніс.

За результатами останнього апеляційного перегляду апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасував та ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково, зокрема стягнув з товариства на користь позивача 45 240 грн вартості частки в статутному капіталі. Суд апеляційної інстанції надав оцінку наявним у матеріалах справи доказам та встановив вартість частини майна товариства, що є пропорційною частці позивача у статутному капіталі товариства та підлягає виплаті позивачу на підставі фінансової звітності відповідача. Ураховуючи, що діяльність товариства була збитковою, частини прибутку, пропорційної частці позивача в статутному капіталі товариства станом на 31.12.2013, немає.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 902/710/16 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113387617>.

4.4. Договір купівлі-продажу частки, як і акт, що підписаний на його виконання, не може бути визнаний недійсним за позовом учасника товариства, оскільки належним позивачем у подібних справах є юридична особа, права якої порушено, а не її учасник

Верховний Суд зазначив, що суди обох попередніх інстанцій помилково визнали недійсним акт за позовом учасника товариства. Оскарження акта приймання-передачі частки у статутному капіталі товариства та скасування реєстраційної дії, проведеної на його виконання, є похідним від договору купівлі-продажу частки, який не є предметом спору у справі. Такий договір, як і акт, що підписаний на його виконання, не може бути визнаний недійсним за позовом учасника товариства, оскільки належним позивачем у подібних справах є юридична особа, права якої порушено, а не її учасник (постанова Великої Палати Верховного Суду від 01.03.2023 у справі № 522/22473/15-ц).

Повноваження діяти від імені юридичної особи надає можливість створювати, змінювати, припиняти цивільні права та обов'язки юридичної особи (стаття 239 ЦК України). Таке повноваження не належить до корпоративних прав учасника юридичної особи. Отже, підписання від імені товариства договору чи іншого правочину без передбаченого статутом попереднього погодження загальними зборами цього товариства або з порушенням порядку прийняття рішення про надання згоди на вчинення правочину може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства, а не корпоративних прав його учасника, оскільки виконавчий орган діє саме від імені товариства, а не його учасників (постанова Великої Палати Верховного Суду від 01.03.2023 у справі № 522/22473/15-ц).

Верховний Суд визнав обґрунтованими доводи касаційної скарги, що суди обох попередніх інстанцій неправильно застосували положення статей 16, 20 ЦК України та 4, 45 ГПК України, безпідставно не врахували, що: 1) позивачка не є стороною (учасником) оспорюваного акта приймання-передавання частки в статутному капіталі товариства, підписаного товариством та Особою-1, що унеможливорює звернення її як учасника юридичної особи за захистом своїх корпоративних прав щодо визнання недійсним зазначеного акта та скасування реєстраційних дій; 2) новий власник частки – Особа-1 у справі має статус третьої особи, а не відповідача.

Суди не взяли до уваги висновки, викладені у постанові Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду від 13.11.2020 у справі № 904/920/19, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 03.12.2019 у справі № 904/10956/16 щодо способу захисту порушених прав у спірних правовідносинах. Належним способом захисту права учасника юридичної особи може бути також подання ним (зокрема разом з іншими учасниками, яким належить п'ять і більше відсотків статутного капіталу товариства) позову в інтересах юридичної особи до її

посадової особи про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи на підставі пункту 12 частини першої статті 20, статті 54 ГПК України.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення господарських судів у частині задоволення позовних вимог про визнання недійсним акта приймання-передачі частки в статутному капіталі ТОВ та ухвалив у цій частині нове рішення, яким у позові відмовив.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 липня 2023 року у справі № 910/9159/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112578568>.

4.5. Позивач не довів обставин укладення договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі на невідгідних йому умовах

У грудні 2021 року Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ та приватної компанії про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ і визначення його розміру частки учасника у грошовому виразі 285 000,00 грн, що становить 95 % статутного капіталу ТОВ.

Верховний Суд зауважив, що позивач зазначив про наявність у нього тяжких обставин, внаслідок яких він вчинив спірний договір і послався на виникнення у 2014 році та існування на дату укладення спірного договору на територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, в яких ТОВ здійснювало свою господарську діяльність, складних нестабільних політично-військових подій. Позивач наголосив на тому, що він перебував у стані розгубленості та не міг оцінити складну економічну та політичну ситуацію в країні.

Проте, як правильно встановили суди попередніх інстанцій, відповідно до відомостей з ЄДР та спірного договору місцезнаходженням ТОВ було місто Київ, в якому ні до моменту укладення спірного договору, ні на момент укладення договору жодних воєнних дій не велося. Верховний Суд зауважив на те, що ситуація, пов'язана з окупацією російською федерацією у квітні 2014 року частини територій України, є загальнодержавною проблемою, а позивач, посилаючись на ці обставини, не зазначив, які саме тяжкі обставини для нього зокрема спричинила ця проблема загальнодержавного значення, внаслідок якої він змушений був укласти спірний договір.

З огляду на викладене Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що позивач не довів обставин укладення спірного договору на невідгідних йому умовах.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 вересня 2023 року у справі № 910/20709/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335932>.

5. ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

5.1. Про зобов'язання товариства скликати річні загальні збори

ПрАТ звернулося до господарського суду з позовом до ПАТ про визнання протиправною бездіяльність ПАТ в особі голови наглядової ради щодо непроведення щомісячних засідань наглядової ради товариства та нескликання річних загальних зборів товариства за результатами 2020 року, зобов'язання ПАТ скликати річні загальні збори за 2020 рік із внесенням до порядку денного питань, які є обов'язковими до розгляду на річних загальних зборах акціонерного товариства.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задовольнив частково, зобов'язав ПАТ скликати річні загальні збори за 2020 рік відповідно до вимог Закону України «Про акціонерні товариства» та статуту ПАТ із внесенням до порядку денного питань, які є обов'язковими до розгляду на річних загальних зборах акціонерного товариства.

Рішення судів першої та апеляційної інстанцій мотивовані тим, що позаяк права позивача порушено відповідачем, позовні вимоги про зобов'язання ПАТ скликати річні загальні збори за 2020 рік є обґрунтованими. У задоволенні інших заявлених вимог суди відмовили, зазначивши, що позовна вимога про визнання протиправною бездіяльності відповідача щодо непроведення щомісячних засідань наглядової ради ПАТ та нескликання річних загальних зборів товариства є неефективним способом захисту, оскільки жодним чином не поновлює правомочностей позивача та не спричиняє відновлення його порушеного права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 910/14585/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269478>.

5.2. Щодо проведення процедури примусового викупу акцій (сквіз-ауту)

ПрАТ (скаржник) та інші позивачі, вважаючи себе акціонерами ПАТ, звернулися до суду з позовом, оскаржуючи законність проведення процедури примусового викупу акцій (сквіз-ауту).

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, в задоволенні позову відмовив. Господарський суд зауважив, що немає доказів того, що позивачі набули право власності на цінні папери акцій ПАТ, а наявність у позивачів інтересу щодо зазначених акцій не може бути покладена в основу позовних вимог про визнання недійсною публічної безвідкличної вимоги, визнання відсутнім права вимоги, визнання незаконними дій, а тому вимоги позивачів задоволенню не підлягають.

Верховний Суд виснував, що позаяк суди попередніх інстанцій правильно встановили, що ПрАТ та інші позивачі не є акціонерами ПАТ, то проведення процедури примусового викупу акцій (сквіз-ауту) не могло порушувати прав та законних інтересів скаржника, що є підставою для відмови у задоволенні позову з огляду на необґрунтованість позовних вимог.

Крім того, Верховний Суд у постанові від 14.12.2021 у справі № 905/2291/19 зазначив, що навіть у разі оспорювання одним (а не усіма) міноритарним акціонером окремого правочину з примусового викупу у нього акцій з підстав його вчинення з порушенням вимог законодавства це не повинно мати наслідком оспорення або визнання недійсною публічної безвідкличної вимоги. У такому випадку може бути дестабілізований цивільний оборот, порушено права інших міноритарних акціонерів, які або погодилися з отриманою компенсацією та не вважають процедуру примусового викупу акцій неправомірною, або лише оспорюють справедливість визначення ціни акцій, вимагаючи виплати належної компенсації та не заперечуючи правомірності викупу. Визнання недійсною публічної безвідкличної вимоги за позовом не всіх міноритарних акціонерів може завдати шкоди і мажоритарному акціонеру, який здійснює викуп акцій, внаслідок порушення принципу юридичної визначеності.

Верховний Суд у названій постанові також зауважив, що звернення до суду з вимогою про визнання недійсною безвідкличної вимоги про придбання акцій в усіх власників акцій товариства, яка становить правову підставу подальшого примусового продажу акцій товариства як у позивача, так і в інших міноритарних акціонерів, які зазначену вимогу не оспорюють, є таким, що виходить за нормативно встановлені межі реалізації прав особи та може порушити права інших осіб, що є підставою для відмови в задоволенні наведеної вимоги.

Ураховуючи викладене, суди попередніх інстанцій не мали досліджувати законність проведеної процедури сквіз-ауту, адже такою процедурою права та законні інтереси позивачів не порушуються, міноритарні акціонери не оскаржували процедуру сквіз-ауту, а задоволення позовних вимог може завдати шкоди акціонерам товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 серпня 2023 року у справі № 910/2795/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845545>.

5.3. Про підстави притягнення директора товариства до відповідальності за завдані товариству збитки

Верховний Суд зазначив, що під час застосування статті 92 ЦК України та статті 89 ГК України потрібно оцінювати не лише формальну сторону питання – дотримання посадовою особою всіх положень законодавства, статуту, рішень загальних зборів учасників/акціонерів тощо. Якщо посадова особа формально і виконала всі вимоги законодавства та установчих документів товариства, її дії (бездіяльність) можуть не бути добросовісними, розумними та вчиненими в інтересах товариства. Вирішуючи питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою, суд виходить з презумпції, що така посадова особа діяла в найкращих інтересах товариства, її рішення були незалежними та обґрунтованими.

Зважаючи на встановлені обставини справи і недоведеність та необґрунтованість відповідачем необхідності придбання реагентів саме за завищеною в два рази ціною, суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про те, що відповідач як директор ТОВ діяв недобросовісно, нерозумно та всупереч інтересам очолюваного ним товариства, що призвело до настання для ТОВ негативних наслідків у вигляді збитків у розмірі 7 408 875,00 грн.

Зазначена сума є різницею розміру коштів, які ТОВ сплатило за отриманий товар на виконання договорів, проте які могло не сплачувати, якби придбало товар у своїх постійних контрагентів за нижчими цінами. Тобто ТОВ у разі добросовісних та розумних дій директора в інтересах товариства могло не витратити додаткові кошти на оплату реагентів. Відповідач не довів відсутності своєї вини у виникненні зазначених збитків ТОВ. Крім того, відповідач, укладаючи договори та купуючи реагенти за подвійну ціну, мусив усвідомлювати, що його дії призводять до необґрунтованого й надмірного витрачання позивачем коштів та негативних наслідків для позивача у вигляді збитків. Наявність у спірний період прибутку не спростовує факту зайвого витрачання коштів товариством.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 серпня 2023 року у справі № 902/183/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113035699>.

5.4. Щодо стягнення збитків, заподіяних ОСББ його колишньою головою правління, у зв'язку з виплатою нею самій собі заробітної плати за відсутності відповідного рішення загальних зборів

Верховний Суд зауважив, що у цій справі предметом позову є стягнення збитків, заподіяних ОСББ його колишньою головою правління, у зв'язку з виплатою нею самій собі заробітної плати за відсутності відповідного рішення загальних зборів. Як зазначили суди попередніх інстанцій, в матеріалах справи відсутні докази на підтвердження прийняття загальними зборами ОСББ рішення щодо матеріального заохочення голови правління цього об'єднання (зокрема стосовно встановлення голові правління заробітної плати, грошової винагороди, інших виплат тощо), що суперечить чинному законодавству та статуту позивача.

Господарськими судами встановлено, що наявними у справі доказами підтверджено протиправність отримання відповідачкою у власне розпорядження 92 295,00 грн коштів ОСББ (сума заробітної плати і сума коштів за зняття готівки 04.02.2019) та протиправність використання з метою отримання цих коштів додатково 19 553,30 грн – коштів ОСББ (на сплату єдиного внеску і комісії банку), а також вину відповідачки у завданні позивачеві зазначених збитків та відповідний причинно-наслідковий зв'язок між винними діями відповідачки під час її перебування на посаді керівника позивача.

Оскільки основна відмінність між кондикційними та деліктними зобов'язаннями полягає в тому, що відшкодування шкоди (збитків) є заходом відповідальності, необхідною умовою застосування якої є встановлення наявності складу цивільного правопорушення, зокрема вини, що дотримано судами попередніх інстанцій, то колегія суддів Верховного Суду висувала, що господарськими судами надано належну правову кваліфікацію спірних правовідносин та правильно застосовано норми матеріального права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 липня 2023 року у справі № 923/618/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112312433>.

5.5. Скасування наказу щодо відмови в затвердженні протоколу про результати електронного аукціону та укладення договору купівлі-продажу об'єкта приватизації (пакета акцій статутного капіталу акціонерного товариства)

За результатами проведеного електронного аукціону Особа-1 стала переможцем електронних торгів щодо приватизації об'єкта державної власності – пакета акцій розміром 25 % статутного капіталу акціонерного товариства. Після перевірки документів покупця орган приватизації прийняв рішення про відмову в

затвердженні протоколу електронних торгів, оскільки переможець не відповідав вимогам статті 8 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна». Відповідний наказ органу приватизації було скасовано в судовому порядку.

Після цього орган приватизації прийняв рішення про приватизацію пакета акцій шляхом його викупу акціонером товариства, про що видав відповідний наказ, який також було скасовано судами за позовом Особи-1. Надалі орган приватизації прийняв оскаржуване рішення про відмову в затвердженні протоколу про результати електронного аукціону, однак вже з іншої підстави – неподання письмової згоди потенційного покупця щодо взяття на себе зобов'язань, визначених умовами продажу (невідповідність вимогам частини дев'ятої статті 14 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна»).

Особа-1 звернулася до суду з позовом про скасування наказу про відмову в затвердженні протоколу про результати електронного аукціону та укладення договору купівлі-продажу об'єкта приватизації. Суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково та скасували оскаржуваний наказ відділення ФДМУ (відповідача).

Верховний Суд відмовив у задоволенні касаційної скарги.

Оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій мотивовані, зокрема, тим, що відділення ФДМУ здійснило перевірку документів Особи-1 відповідно до частини десятої статті 14 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» на час прийняття наказу від 08.11.2018 № 990. Такий наказ не містить відомостей про встановлення відсутності письмової згоди потенційного покупця щодо взяття на себе зобов'язань, визначених умовами продажу, а єдиною підставою для відмови зазначено невідповідність покупця положенням статті 8 названого Закону.

Скасування судом наказу від 08.11.2018 № 990 не означає, що приватизація не відбулася і суд має здійснити нову перевірку. Наказ від 08.11.2018 № 990 був виданий на підставі службової записки, складеної начальником відділу управління державним майном та корпоративними правами від 08.11.2018 № 1028. У ній було зазначено, що за результатами перевірки встановлено, що переможець електронного аукціону не відповідає вимогам абзацу дванадцятого пункту 2 статті 8 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна».

Скасування судом наказу від 08.11.2018 № 990 означає, що переможець електронного аукціону відповідає вимогам абзацу дванадцятого пункту 2 статті 8 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», а отже, орган приватизації має укласти з ним договір купівлі-продажу. Після скасування судом такого наказу орган приватизації мав діяти відповідно до рішення суду, яке набрало законної сили. Проведення нової перевірки та встановлення нових підстав для відмови у затвердженні протоколу не відповідає принципу належного врядування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 серпня 2023 року у справі № 910/13345/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845546>.

5.6. Сплата дивідендів

5.6.1. Стягнення пені до загального фонду Державного бюджету України, яке обґрунтоване несвоєчасною сплатою дивідендів

У червні 2022 року перший заступник керівника міської прокуратури (далі – прокурор) в інтересах держави в особі Кабінету Міністрів України (далі – позивач) звернувся до господарського суду з позовом до АТ про стягнення 163 582 875,50 грн пені до загального фонду Державного бюджету України, яке обґрунтоване несвоєчасною сплатою відповідачем дивідендів до державного бюджету за результатами фінансово-господарської діяльності у 2018 році.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, в задоволенні позову відмовлено повністю.

Рішення господарських судів мотивоване тим, що доказів сплати відповідачем правомірно нарахованої пені у розмірі 163 582 875,50 грн за порушення зобов'язань зі своєчасної сплати дивідендів до державного бюджету в період з 02.07.2019 до 22.07.2019 матеріали справи не містять, а тому суди дійшли висновку щодо обґрунтованості позовних вимог. Водночас у цьому випадку право на нарахування пені на суму несвоєчасно сплачених дивідендів виникло з 02.07.2019 до 22.07.2019, а тому строк для її заявлення тривав відповідно до 02.07.2020 до 22.07.2020. Прокурор звернувся до суду з позовом лише 01.06.2022, тобто після спливу позовної давності. Тож суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що вимога прокурора про стягнення з відповідача названої суми пені задоволенню не підлягає з огляду на пропуск позовної давності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 липня 2023 року у справі № 910/4079/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112202437>.

5.6.2. Звернення прокурора в інтересах держави в особі неналежного позивача є самостійною підставою для відмови в задоволенні позовних вимог

Заступник керівника міської прокуратури звернувся до господарського суду з позовом в інтересах держави в особі ФДМУ до АТ про стягнення пені за несвоєчасну сплату дивідендів у сумі 29 046 271,26 грн. Позовні вимоги обґрунтовані порушенням відповідачем положень частини п'ятої статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» щодо строків сплати частини дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2018 році.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, в задоволенні позовних вимог відмовив повністю.

Суд першої інстанції вказав на безпідставність нарахування відповідачу пені, а також зазначив, що визначений прокурором позивач є неналежним. Суд апеляційної інстанції погодився з висновком суду першої інстанції щодо неправильного визначення прокурором органу, в інтересах якого подано позов. Він виходив з того, що право вимоги сплати дивідендів належало учаснику (акціонеру) товариства, який як учасник корпоративних відносин набуває суб'єктивного права вимагати відновлення своїх прав у разі їх порушення, зокрема притягнення до відповідальності порушника шляхом стягнення з нього неустойки, якою забезпечувалося виконання порушеного зобов'язання.

Крім того, з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» органами, уповноваженими на проведення стягнення до Державного бюджету України дивідендів та пені є контролюючі органи, визначені підпунктом 41.1.1 пункту 41.1 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 вересня 2023 року у справі № 910/1978/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113751443>

5.6.3. Суд має право прийняти рішення про стягнення дивідендів лише за наявності рішення загальних зборів юридичної особи про спрямування прибутку на виплату дивідендів

Верховний Суд зазначив, що рішення про виплату дивідендів та їх розмір приймається вищим органом управління товариством – загальними зборами

товариства. Суд має право прийняти рішення про стягнення дивідендів лише за наявності рішення загальних зборів юридичної особи про спрямування прибутку на виплату дивідендів, на підставі якого визначаються розмір належних позивачу – учаснику (акціонеру, члену) дивідендів, строки та порядок їх виплати, і лише у разі невиконання господарським товариством дивідендів на підставі рішення загальних зборів або їх виплати в меншому розмірі, ніж передбачено відповідним рішенням. В іншому випадку дії суду призведуть до втручання у господарсько-управлінську діяльність суб'єкта господарювання.

Колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про задоволення позову в частині стягнення на користь акціонера дивідендів за 2018 рік. Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що ПАТ прийняло на себе грошове зобов'язання здійснити виплату акціонерам дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства у 2018 році у визначеному наглядом радою відповідача порядку та строки. Доводи скаржника, що ані стаття 21 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», ані інший закон не регулюють порядку виплати акціонерам частини чистого прибутку, визнано необґрунтованими з огляду на те, що такий порядок встановлений рішенням загальних зборів та статтею 21 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 910/9326/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516224>.

Аналогічні правові висновки Верховного Суду викладені у постановою від 13.10.2021 у справі № 910/12317/18 та від 02.02.2023 у справі № 910/10164/21.

5.7. Проведення аудиторської перевірки

5.7.1. Вимога про проведення аудиторської перевірки відповідача заявляється в межах захисту корпоративних прав позивача як учасника ТОВ та здійснюється з метою контролю його діяльності

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено частково, зобов'язано ТОВ-1 забезпечити ТОВ-2 можливість проведення аудиторської перевірки фінансової звітності товариства за 2019–2020 звітні роки на замовлення учасника корпорації і протягом 10 днів з дати набрання судовим рішенням законної сили надати аудитору доступ до інформації, оформленої у письмовому вигляді, та завірених належним чином уповноваженою особою товариства копій

документів, які є необхідними для проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності товариства за 2019–2020 звітні роки згідно з переліком, наведеним у резолютивній частині рішення. У решті позовних вимог відмовлено.

Рішення місцевого господарського суду обґрунтовано тим, що вимога корпорації про проведення аудиторської перевірки відповідача заявлена в межах захисту корпоративних прав позивача як учасника ТОВ-1 та здійснена з метою контролю діяльності товариства. Водночас суд зазначив, що позовна вимога про зобов'язання відповідача надати такий самий пакет документів представнику позивача, як і аудитору, є надмірним тягарем для відповідача з огляду на обсяг запитуваних документів. Також суд відмовив у витребуванні копій паспортів засновників та директора, оскільки це пов'язано з наданням персональних даних фізичних осіб, які можуть бути розголошені тільки за згодою суб'єкта персональних даних. Окрім того, суд відмовив у витребуванні у відповідача витягу або виписки з державного реєстру, оскільки з обставин справи неможливо встановити найменування державного реєстру, з якого позивача цікавлять відповідні витяги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 910/2452/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113146912>.

5.7.2. **Обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість проведення перевірки виникає згідно з прямою вказівкою закону**

Верховний Суд звернув увагу, що обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість проведення перевірки виникає згідно з прямою вказівкою закону та передбачає вчинення виконавчим органом активних дій, а не пасивної бездіяльності (постанова Верховного Суду від 07.10.2021 у справі № 910/9339/20).

З огляду на це Верховний Суд виснував, що суди попередніх інстанцій дійшли правильних висновків про зобов'язання ТОВ-1 надати ТОВ-2 належним чином засвідчені копії документів для проведення аудиту фінансової звітності, а викладені у касаційній скарзі доводи зводяться виключно до небажання ТОВ-1 надавати документи для проведення аудиту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 904/2335/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526868>.

5.7.3. Товариство не має обов'язку надавати документи та відомості, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності

Товариство не має обов'язку надавати документи та відомості, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності, про що правильно зазначив скаржник. Відповідно до частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. З огляду на це Верховний Суд дійшов висновку, що немає підстав для зобов'язання товариства надавати учаснику копії паспортів та ідентифікаційних кодів керівника (директора), бухгалтера і головного бухгалтера товариства у порядку статті 41 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і тому в цій частині судові рішення було змінено.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 серпня 2023 року у справі № 911/2646/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516224>.

5.8. Стороною зобов'язання з компенсації витрат АТ за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян є держава, а тому селищна рада не може бути боржником за таким зобов'язанням

Верховний Суд зазначив, що стороною зобов'язання з компенсації витрат АТ (позивачу) за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян є держава, а тому селищна рада не може бути боржником за таким зобов'язанням. Задоволення позову за рахунок видатків місцевих бюджетів було б можливим лише за наявності субвенцій із державного бюджету місцевому бюджету на здійснення державних програм соціального захисту в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Проте суди попередніх інстанцій не встановили, який орган прийняв рішення щодо запровадження відповідних пільг, тоді як це має вирішальне значення для дослідження питання, за рахунок якого бюджету (державного чи місцевого) повинно здійснюватися їх відшкодування, а також не з'ясували, чи відбулося надання відповідних субвенцій з державного бюджету місцевому бюджету, і помилково вважали за можливе здійснити відшкодування витрат позивача за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян за рахунок місцевого бюджету селищної ради.

Верховний Суд дійшов висновку, що визначений позивачем відповідач є неналежним відповідачем у цьому спорі, що є самостійною підставою для відмови

у позові, і тому рішення попередніх судових інстанцій скасував та в задоволенні позову АТ до селищної ради про стягнення 38 762,76 грн відмовив.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 серпня 2023 року у справі № 922/1418/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112801121>.

6. НОВИЙ РОЗГЛЯД

6.1. Судами попередніх інстанцій не визначено виду підприємницького товариства

Верховний Суд скасував рішення господарських судів попередніх інстанцій, справу передав на новий розгляд до господарського суду.

Встановлення виду підприємницького товариства, до якого належить приватне підприємство, а саме, що приватне підприємство є господарським товариством (товариством з обмеженою або додатковою відповідальністю) або кооперативом (сільськогосподарським кооперативом, сільськогосподарським кооперативним об'єднанням), у кожному конкретному випадку зумовлюватиме застосування до спірних правовідносин відповідного законодавства, зокрема законів України «Про господарські товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про кооперацію», «Про сільськогосподарську кооперацію».

Тож Верховний Суд виснував, що судами попередніх інстанцій не визначено виду підприємницького товариства, до якого належить ПП.

Крім того, неотримання витребуваних доказів та документів, непроведення судової експертизи, відсутність у матеріалах справи оригіналів заяв про надання згоди на відчуження майнових прав, рішення власника ПП та оригіналів оспорюваних договорів не взято до уваги судом, що не дало йому змоги всебічно, повно та об'єктивно дослідити усі належні докази і встановити обставини справи. Крім того, суди, відмовляючи позивачам у позові в повному обсязі, не надали оцінки позовним вимогам про визнання недійсними рішення власника ПП, договору купівлі-продажу майнових прав та обов'язків на управління ПП.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 серпня 2023 року у справі № 904/7930/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112720043>.

6.2. Витребування акцій є вимогою майнового характеру, що помилково не враховано судами

Урахувавши сформовану Верховним Судом у постанові від 15.06.2022 у справі № 905/671/19 практику щодо захисту майнових прав міноритарного акціонера внаслідок порушення процедури примусового викупу його акцій, позивач дійшов висновку, що заявлені ним позовні вимоги у цій справі не будуть забезпечувати чи не в повній мірі забезпечать захист його порушених прав та інтересів, і вирішив змінити предмет позову, заявивши вимоги про стягнення солідарно з ПрАТ та Особи-1 на його користь доплати у розмірі 326 434,05 грн за акції ПрАТ, обґрунтувавши ці вимоги, як і первісно заявлені, обставинами несправедливо визначеної ціни викупу акцій у позивача.

Отже, після формування актуальної судової практики у спорах щодо проведення процедури «сквіз-аут» позивач вбачав відновлення свого порушеного майнового права не у спосіб визнання недійсним рішення наглядової ради про затвердження ринкової вартості однієї простої акції, визнання недійсною публічної безвідкличної вимоги та витребування акцій, а шляхом стягнення належної компенсації за викуплені акції. Витребування акцій є також вимогою майнового характеру, що помилково не враховано судами. Водночас підстава позову – проведення процедури примусового викупу акцій міноритарних акціонерів та визначення ціни придбання акцій у цій процедурі – залишалася незмінною.

Колегія суддів Верховного Суду визнала безпідставною відмову місцевого господарського суду, яку підтримав апеляційний господарський суд, у прийнятті до розгляду позовних вимог у редакції заяви № 2 від 02.11.2022. Безпідставна відмова в прийнятті такої заяви свідчить про ухвалення оскаржуваних судових рішень з порушенням норм процесуального права, що мало наслідком недослідження нового предмета позову (змінених позивачем вимог, що є його імперативним правом до закінчення підготовчого засідання).

Тож Верховний Суд оскаржувані судові рішення скасував і направив справу на новий розгляд до місцевого господарського суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 905/379/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113387607>.

6.3. Скасування реєстраційної дії, внаслідок якої в ЄДР змінено відомості щодо права власності на частку в статутному капіталі юридичної особи, вплинуло на права, інтереси та обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі

На виконання наказу Міністерства юстиції України про задоволення скарги на реєстраційну дію державний реєстратор скасував реєстраційний запис про те, що Особі-1 належить частка в статутному капіталі ТОВ-1 у розмірі 100 %. Особа-1 звернулася до суду з позовом про визнання зазначених дій державного реєстратора протиправними та скасування відповідного реєстраційного запису. Суд першої інстанції відмовив у позові. Суд апеляційної інстанції це рішення скасував та ухвалив нове – про задоволення позову.

Скасовуючи постанову апеляційного господарського суду, Верховний Суд виснував: оскільки скасування судом запису від 20.03.2019 спричинило зміни у відомостях ЄДР, згідно з якими власниками корпоративних прав ТОВ-1 у розмірі 100 % статутного капіталу окрім ТОВ-2 стала Особа-1, всього вплинуло на права інтереси та обов'язки ТОВ-2. Однак ТОВ-2 не було залучено до участі у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 910/15741/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335887>.

6.4. Суди попередніх інстанцій дійшли передчасного висновку про наявність порушеного права позивача як члена ГО на участь в її управлінні справами

Верховний Суд зазначив, що судами попередніх інстанцій достовірно не встановлено, чи був позивач у цій справі станом на 26.10.2020 – дату прийняття спірних рішень позачергової конференції ГО – дійсним членом цієї організації. Як наслідок, вони дійшли передчасного висновку про наявність порушеного права позивача як члена ГО на участь в її управлінні справами, що підлягає судовому захисту в межах цієї справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 серпня 2023 року у справі № 916/3610/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112634771>.

6.5. У разі встановлення обставин порушення прав позивачів суди мали б здійснити захист їхніх порушених прав шляхом визнання недійсними рішень загальних зборів учасників кооперативу, який є ефективним способом захисту

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що позивачі обґрунтовують свої вимоги тим, що рішення прийняті з порушенням вимог чинного законодавства та статуту кооперативу щодо кворуму для прийняття відповідних рішень, внаслідок чого просять суд визнати недійсним протокол. У судовому порядку може бути визнано недійсним рішення позачергових зборів учасників, а не протокол. Протокол є документом, який фіксує факт прийняття рішення загальними зборами.

Тобто під час розгляду позовних вимог про визнання недійсним протоколу житлово-будівельного кооперативу судам першої та апеляційної інстанцій необхідно було на підставі наданих учасниками спору доказів встановити наявність чи відсутність підстав для висновку про невідповідність цих рішень приписам законодавства, на які посилаються позивачі у позовній заяві, а також наявність чи відсутність порушення у зв'язку з їх прийняттям прав (охоронюваних законом інтересів) позивачів. Отже, за змістом положень статті 5 ГПК України суди у разі підтвердження обставин порушення прав позивачів мали б здійснити захист їхніх порушених прав шляхом визнання недійсними рішень загальних зборів учасників кооперативу, який є ефективним способом захисту.

Утім, застосовуючи правову позицію, викладену а постанові Верховного Суду від 17.06.2021 у справі № 910/2478/20, суди першої та апеляційної інстанцій не звернули уваги, що підставою для відмови у задоволенні позову була саме відсутність обставин, з яким закон пов'язує визнання недійсними рішень загальних зборів, тобто по суті спору. Проте висновки щодо обраного позивачем способу не є основними. Натомість у справі, що переглядається, суди без дотримання положень статей 2, 4, 5 ГПК України, статей 15, 16 ЦК України не надали правової оцінки спірним рішенням загальних зборів кооперативу та доводам позивачів щодо підстав недійсності цих рішень, не врахували мету звернення позивачів до суду.

Колегія суддів Верховного Суду врахувала, що позивачі Особа-1 та Особа-2 є членами кооперативу.

Тож оскаржувані судові рішення скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 910/1942/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113292812>.

6.6. Суди попередніх інстанцій не дослідили обставин вибуття спірного майна (переходу права власності на частку)

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в позові відмовлено. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що матеріали справи не містять будь-яких доказів, що спірне майно вибуло з володіння позивача не з його волі.

Однак Верховний Суд зазначив, що судам попередніх інстанцій належало дати оцінку рішенням загальних зборів ТОВ-1 від 02.07.2012 та від 30.08.2013 на їх відповідність вимогам закону. Так, господарські суди не встановлювали та не перевіряли обставин щодо присутності Особи-3 на загальних зборах 02.07.2012, наявності її підпису на протоколі загальних зборів, а отже, й дотримання вимог закону в частині кворуму.

Крім того, господарські суди не з'ясували, чи перейшла до іншої особи частка Особи-3 в розмірі 47 %, на якій підставі, коли та до кого саме. Без встановлення та перевірки таких обставин щодо переходу частки Особи-3 неможливо дійти однозначного висновку про правомірність рішення загальних зборів ТОВ-1 від 30.08.2013, зокрема в частині набуття Особою-1 права власності на частку товариства в розмірі 100 % і, як наслідок, наявність волі ТОВ-1 в особі його директора Особи-1 на відчуження спірного нерухомого майна.

Зазначивши, що судовими рішеннями не визнано недійсними рішення загальних зборів від 02.07.2012 та від 30.08.2013, суди попередніх інстанцій не врахували, що позивач як товариство не має можливості ініціювати позов про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників, тобто подавати позов до самого себе. Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, вони виходили з того, що вибуття майна з власності товариства відбулося за укладеним ним правочином – договором купівлі-продажу від 15.10.2013.

При цьому матеріали справи не містять доказів визнання недійсним договору купівлі-продажу від 15.10.2013, тому відповідний правочин є чинним і слугує підставою вибуття майна з власності товариства, доки недійсність такого правочину не буде встановлена у визначеному законодавством порядку. Тож судові рішення, постановлені за відсутності перевірки добросовісності чи недобросовісності набувача, що є суттєвим як для застосування статей 387, 388 ЦК України, так і статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не можуть вважатися такими, що відповідають вимозі законності втручання у право мирного володіння майном.

Судам попередніх інстанцій належало дати правову оцінку доводам позивача про обізнаність відповідача про наявність спору щодо нерухомого майна на момент його придбання, а також доводам відповідача, наведеним на їх спростування. Тому колегія суддів Верховного Суду визнала, що ухвалені у справі рішення необхідно скасувати, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 липня 2023 року у справі № 911/1265/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112271470>.

6.7. Фідуціарні обов'язки органів юридичної особи під час ліквідації неплатоспроможного банку не обмежуються лише реалізацією майна (активів) банку, а й передбачають продовження проведення усіх можливих заходів з повернення коштів у найефективніший спосіб

Верховний Суд визнав, що статтями 89, 92 ЦК України, статтями 42, 43 Закону України "Про банки і банківську діяльність", статтею 63 Закону України "Про акціонерні товариства" унормовано фідуціарні обов'язки органів юридичної особи (посадових осіб). Ці норми щодо наявності фідуціарних обов'язків однаково поширюються як на пов'язаних з банком осіб під час виконання ними функцій банку щодо його господарської діяльності, так і на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) та уповноважених ним осіб після запровадження процедури ліквідації банку, оскільки саме до Фонду або уповноваженої особи Фонду переходить право здійснювати повноваження органів управління банку.

Отже, Фонд згідно із законодавчим визначенням суті його діяльності має бути еталонним управителем банку, його дії та правочини мають бути передбачуваними та зрозумілими (і для кредиторів банку, і для будь-якої зацікавленої особи) як з погляду законності, так і з погляду дотримання інтересів кредиторів. Відповідач-1 звертав увагу, що через необґрунтовані дії Фонду під час продажу активів банку в процедурі його ліквідації не було ефективно реалізовано відповідне майно банку шляхом отримання найбільш економічно вигідного результату. Особа-1 наголошувала, що обов'язки Фонду під час ліквідації неплатоспроможного банку не обмежуються лише реалізацією майна (активів) банку, а й передбачають продовження проведення усіх можливих заходів у період ліквідації з повернення коштів у найефективніший спосіб.

Зазначені обставини не досліджувалися в судах попередніх інстанцій, тому Верховний Суд скасував їхні судові рішення, а справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 серпня 2023 року у справі № 910/9833/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545750>.

7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

7.1. Незгода позивача з проведеною процедурою сквіз-ауту, яка вже завершена, та її оскарження в судовому порядку не означає, що він може блокувати всі подальші дії та рішення органів і посадових осіб товариства

Верховний Суд зазначив, що незгода позивача-2 (скаржника) з проведеною процедурою сквіз-ауту, яка вже завершена, та її оскарження в судовому порядку не означає, що скаржник може блокувати всі подальші дії та рішення органів і посадових осіб товариства, зокрема спрямовані на виконання рішення про його перетворення. Клопотання про вжиття заходів забезпечення позову вирішувалося судом апеляційної інстанції за наявності рішення суду першої інстанції, ухваленого по суті спору. При цьому суд першої інстанції, відмовляючи у задоволенні позовних вимог, виходив з того, що скаржник не підтвердив наявності права власності на акції належними та допустимими доказами, і визнання такого права не є предметом спору.

Отже, Верховний Суд констатував, що, зважаючи на необхідність дотримання балансу між інтересами самого товариства, його акціонерів та скаржника, заборону втручання суду в господарську діяльність товариства, зокрема, в питанні обрання ним організаційно-правової форми ведення господарської діяльності, а також беручи до уваги приписи та обмеження, встановлені статті 137 ГПК України, суд апеляційної інстанції дійшов правильного по суті висновку про відсутність підстав для забезпечення позову (з урахуванням зміни мотивації відповідно до висновків, викладених у цій постанові).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 липня 2023 року у справі № 910/2795/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112271467>.

7.2. Суд неуповноважений втручатися у право загальних зборів учасників товариства приймати рішення щодо зміни виконавчого органу

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, скасовано ухвалу господарського суду в частині задоволення вимог заяви про вжиття заходів забезпечення позову щодо заборони ТОВ розглядати питання зміни виконавчого органу (керівника, директора) цього товариства. Прийнято в цій частині нове рішення, яким у задоволенні вимог заяви відмовлено. У решті названу ухвалу залишено без змін.

Суд апеляційної інстанції скасував ухвалу місцевого господарського суду, якою суд першої інстанції фактично втрутився у право загальних зборів учасників товариства приймати відповідне рішення, включене до порядку денного загальних зборів

учасників. Заборона товариству розглядати питання щодо зміни виконавчого органу (керівника, директора) зводиться до обмеження правомочності загальних зборів учасників відповідача приймати рішення, що віднесені статутом та законодавством до їх компетенції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2023 року у справі № 906/304/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113063820>.

7.3. Вжиття судами забезпечення позову не є співмірним, якщо з таким позовом та заявою звернулася особа, якій не належить майно, що є предметом оспорюваного правочину

Верховний Суд виснував, що обраний судами попередніх інстанцій вид забезпечення позову (накладення арешту на майно) не є співмірним, оскільки з позовом та заявою про забезпечення позову звернулася особа, якій не належить майно, що було предметом оспорюваного правочину. Спир не стосується стягнення заборгованості, визнання права власності на спірне майно чи повернення спірного майна позивачці, а тому застосований вид забезпечення позову не перебуває у безпосередньому зв'язку із заявленим позовом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 916/379/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526869>.

7.4. Позов забезпечується накладенням арешту на майно, що належить відповідачеві, сума арештованих коштів обмежується розміром позову та можливими судовими витратами, а арешт має стосуватися майна, належного до предмета спору

Верховний Суд скасував рішення господарських судів попередніх інстанцій, прийняв нове рішення, яким відмовив у задоволенні заяви позивача про застосування заходів забезпечення позову. Суд першої інстанції, задовольняючи заяву про забезпечення позову, зокрема, шляхом накладення арешту на нерухоме майно, не врахував, що такий захід забезпечення позову як накладення арешту на нерухоме майно не узгоджується з предметом та підставами позову, позовні вимоги у цій справі не стосуються безпосередньо повернення чи витребування майна на користь позивача, тобто не мають майнового характеру,

за наявності яких суд міг би забезпечити позов шляхом накладення арешту на відповідне майно, накладення арешту на нерухоме майно не є співмірним заходом забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами немайнового характеру.

Крім того, в розумінні пункту 1 частини першої статті 137 ГПК України позов забезпечується накладенням арешту на майно, що належить відповідачеві. Тобто накладення арешту на майно особи, яка не є відповідачем у справі, зазначеною нормою не передбачено. Як убачається з матеріалів справи, ухвалою суду першої інстанції накладено арешт на майно, що належало ТОВ, яке на час винесення ухвали про забезпечення позову не мало статусу відповідача у цій справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 вересня 2023 року у справі № 924/981/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203798>.

7.5. Щодо забезпечення позову в разі недостатності статутного капіталу для погашення заборгованості перед позивачем

Суд першої інстанції правильно зазначив, що за умови неможливості встановити достатність чи недостатність коштів, що належать відповідачу і перебувають на всіх його рахунках в усіх банківських або інших фінансово-кредитних установах, для задоволення вимог про стягнення 28 130 266,54 грн доцільно накласти арешт на майно відповідача саме у межах суми, яка була б достатньою для такого стягнення у випадку недостатності арештованих коштів, тобто лише в межах різниці між сумами ціни позову та арештованих коштів.

Аналогічні правові висновки викладено в постанові Верховного Суду у складі об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 03.03.2023 у справі № 905/448/22.

Оскільки за результатами виконання судового рішення можна буде з'ясувати, чи достатньо для забезпечення позову лише коштів відповідача, чи для такого забезпечення необхідно накласти арешт на його рухоме/нерухоме майно, та визначити обсяг майна, щодо якого такий арешт потрібно накласти, господарському суду при постановленні судового рішення про забезпечення позову досить зазначити про накладення арешту на майно відповідача саме у межах суми, якої б вистачило для такого стягнення у випадку недостатності арештованих коштів, тобто лише в межах різниці між сумами ціни позову та арештованих коштів, що відповідає правовій позиції, викладеній у названій постанові Верховного Суду у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду. Натомість зазначення судом першої інстанції у резолютивній частині судового рішення

про накладення арешту на все майно відповідача та наведення переліку цього майна, за умови відсутності інформації у суду про розмір коштів, які перебувають на рахунках у відповідача на час забезпечення позову, та про вартість нерухомого майна відповідача, яка може покривати різницю між ціною позову та арештованими коштами, є безпідставним.

Тож обставини щодо вартості та переліку майна, на яке має бути накладений арешт для покриття різниці між сумами ціни позову та арештованих коштів, також мають встановлюватися на стадії виконання судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07.08.2023 року у справі № 922/875/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112801122>.

8. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

8.1. Посилання позивача на те, що він є міноритарним акціонером товариства, який оскаржує процедуру примусового продажу акцій товариства, не є підставою для звільнення та відстрочення від сплати судового збору

Верховний Суд неодноразово вирішував питання щодо витрат, які можуть становити надмірний фінансовий тягар для міноритарного акціонера. У жодній із таких справ у спорах за участю міноритарних акціонерів, пов'язаних із процедурою сквіз-ауту, Верховний Суд не робив висновків про те, що статус позивача як міноритарного акціонера свідчить про наявність безумовної підстави для його звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру, розстрочення або відстрочення його сплати. Навпаки, у постанові від 21.12.2022 у цій же справі Верховний Суд дійшов висновку, що сам по собі статус міноритарного акціонера не означає відсутності фінансової спроможності оплачувати судові витрати і статус міноритарного акціонера не може слугувати підставою для зміни усталеного порядку здійснення судових витрат.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що саме лише посилання на те, що позивач є пенсіонером, не є доказом наявності у нього важкого фінансового становища, а виписка з АТ КБ не є належним доказом стосовно розміру доходу (відсутності доходу) за попередній календарний рік та підтвердженням обставин для зменшення судового збору. Позивач не довів відсутності інших, крім пенсії, доходів, та не надав на підтвердження зазначених обставин відповідної довідки з Державної фіскальної (податкової) служби України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 липня 2023 року у справі № 905/947/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112271480>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Верховного Суду від 14 липня 2023 року у справі № 910/11303/22.

8.2. Суд, ухвалюючи рішення у справі, вирішив питання про права, інтереси та обов'язки особи, яка не брала участі у справі

Позивачі звернулися до окружного адміністративного суду з позовною заявою до міської ради про визнання протиправним та скасування рішення міської ради від 17.06.2022 про припинення функціонування шляхом ліквідації філії закладу загальної середньої освіти I–III ступенів. Ухвалою окружного адміністративного суду у відкритті провадження у справі відмовлено на підставі пункту 1 частини першої статті 170 Кодексу адміністративного судочинства України, оскільки позов не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Названі позивачі звернулися з позовом до господарського суду. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що закриття філії порушує права дітей позивачів на отримання освіти. При цьому громадськість не була попереджена за рік до такого рішення про те, що є намір припинити діяльність відповідного навчального закладу. Голова територіальної громади не зустрівся з громадськістю щодо цього питання, не провів консультацій, не вислухав пропозиції позивачів. Відсутній звіт та протокол про результати консультацій з громадськістю.

Рішенням господарського суду позовні вимоги задоволено в повному обсязі.

Ухвалою апеляційного господарського суду закрито апеляційне провадження у цій справі відповідно до пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що оскаржуване судове рішення безпосередньо не впливає на права та обов'язки відділу освіти, сім'ї, молоді та спорту міської ради (третя особа, яка не заявляє самостійних вимог, на стороні відповідача), не зачіпає її інтересів, а прийнято його виключно у контексті вирішення прав та обов'язків міської ради.

Залишаючи ухвалу апеляційного господарського суду без змін, Верховний Суд погодився з аргументацією суду апеляційної інстанції і зауважив, що ні мотивувальна, ні резолютивна частина оскаржуваного судового рішення не містять жодних тверджень або посилань, які б стосувалися прав, інтересів або обов'язків скаржника (відділу освіти, сім'ї, молоді та спорту міської ради).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 серпня 2023 року у справі № 927/708/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112967124>.

Ухвалою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, апеляційне провадження у справі також закрито. Суд апеляційної інстанції мотивував свої висновки тим, що оскаржуваним рішенням не вирішувалися питання про права, інтереси та обов'язки позивачки, а здійснювалося дослідження наявності факту порушення прав і охоронюваних законом інтересів учасника товариства ТОВ, тоді як вона не є учасником зазначеного товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2023 року у справі № 914/1971/18 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516224>.

8.3. Рішення товариства про збільшення статутного капіталу та перерозподіл часток не відповідає вимогам законодавства, однак з огляду на пропуск позивачем позовної давності йому відмовлено в задоволенні його позовної вимоги

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, мотивувальну частину рішення суду першої інстанції змінено в частині мотивів відмови в задоволенні позову щодо позовної вимоги про визнання недійсним рішення загальних зборів відповідача від 12.11.2012. Зокрема, зазначено, що рішення про збільшення статутного капіталу та перерозподіл часток не відповідає вимогам частини шостої статті 144 ЦК України та частин першої, другої статті 16, статей 51 та 52 Закону України «Про господарські товариства», якими заборонено вчинення таких дій, що є підставою для визнання названого рішення недійсним.

Проте оскаржувані рішення загальних зборів учасників товариства, якими здійснено збільшення статутного капіталу та перерозподіл часток у товаристві, були прийняті 12.11.2012, тоді як позов про визнання недійсними зазначених рішень було подано лише 19.10.2021, тобто зі спливом майже дев'яти років. З огляду на пропуск позивачем позовної давності колегія суддів апеляційного суду дійшла висновку про відмову в задоволенні позовної вимоги в частині визнання недійсним рішення загальних зборів учасників відповідача від 12.11.2012.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2023 року у справі № 910/16892/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357347>.

8.4. Суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про наявність підстав для зупинення провадження до розгляду іншої справи та зупинив його поза межами стадії судового провадження, яка передбачає таку можливість

Суд апеляційної інстанції постановив оскаржувану ухвалу про зупинення провадження 20.06.2023, тобто після початку розгляду справи по суті. Відповідно, ухвалення такого рішення з порушенням положень частини третьої статті 195, частин першої та другої статті 270 ГПК України відбулося поза межами стадії судового провадження, на якій передбачена можливість зупинення провадження до розгляду пов'язаної справи на підставі пункту 5 частини першої статті 227 ГПК України. Крім того, суд апеляційної інстанції залишив поза увагою те, що позов у справі № 910/220/23 поданий Особою-1 більше ніж через рік після порушення провадження у справі № 910/15380/21. Сама по собі наявність вторинної справи про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі не є беззаперечною підставою для зупинення провадження у справі № 910/15380/21.

Верховний Суд констатував, що суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про наявність підстав для зупинення провадження до розгляду іншої справи та зупинив його поза межами стадії судового провадження, яка передбачає таку можливість. Тож оскаржуваний судовий акт скасовано, а справу направлено до суду апеляційної інстанції для продовження її розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 вересня 2023 року у справі № 910/15380/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335916>.

8.5. Щодо продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням переважного права та зобов'язання внести на депозитний рахунок суду грошову суму, яку за договором має сплатити покупець

Законодавча вимога внести на депозитний рахунок суду грошову суму, так само як і сплата судового збору, не може розглядатися як обмеження права на доступ до суду. Механізм внесення відповідної суми коштів на депозитний рахунок суду є гарантією захисту прав та інтересів первісного покупця частки, проданої

з порушенням переважного права учасника товариства. Адже у разі задоволення позову покупцю частки повертаються в повному обсязі сплачені ним грошові кошти на виконання умов договору. Тож судовому захисту підлягає як переважне право учасника, яке було порушено, так і права первісного покупця частки, які будуть захищені внаслідок задоволення первісного позову (постанова Великої Палати Верховного Суду від 01 червня 2021 року у справі № 910/2388/20).

Оскільки позивач не усунув недоліків позовної заяви у строк, встановлений судом в ухвалі, суд першої інстанції дійшов висновку, з яким погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, про наявність підстав для залишення позовної заяви Особи-1 без задоволення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 серпня 2023 року у справі № 910/19980/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112607546>.

9. СПОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБІГОМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВ, ЯКІ ПІДТВЕРДЖУЮТЬСЯ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

9.1. Відсутність у боржника необхідних коштів для погашення облігацій не звільняє його від обов'язку виконати господарське зобов'язання

Підставою для припинення зобов'язань позивач зазначив положення статті 607 ЦК України, якою передбачено, що зобов'язання припиняється неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна зі сторін не відповідає. Неможливість виконання ним зобов'язань перед відповідачем щодо сплати суми номінальної вартості облігацій була зумовлена тим, що у зв'язку з перебуванням відповідача в процедурі ліквідації позивач був позбавлений права розпоряджатися коштами, які обліковувалися на банківському рахунку, відкритому у відповідача, а інших джерел фінансування позивач не мав.

Господарський суд першої інстанції, з яким погодилися суд апеляційної інстанції та Верховний Суд, відмовив у задоволенні позову.

Верховний Суд констатував, що у зв'язку з укладенням позивачем та відповідачем договорів купівлі-продажу цінних паперів між ними виникли грошові зобов'язання на підставі правовідносин позики. Тому до таких правовідносин повинні застосовуватися загальні правила позики, зокрема ті, що визначені у параграфі 1 глави 71 ЦК України, з урахуванням особливостей відносин, що виникають під час розміщення та обігу цінних паперів. Зазначені позивачем обставини не свідчать про неможливість виконання ним зобов'язань щодо сплати суми номінальної вартості облігацій, оскільки таке зобов'язання може бути виконане за рахунок інших

коштів позивача. Відсутність у боржника необхідних коштів не звільняє його від обов'язку виконати господарські зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 липня 2023 року у справі № 910/18432/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112173165>.

Аналогічна правова позиція викладена в постановках КГС ВС від 25 липня 2023 року у справі № 910/18430/21, від 26 липня 2023 року у справі № 910/18283/21, від 09 серпня 2023 року у справі № 910/18289/21.

9.2. Належними та допустимими доказами права власності на акції є сертифікати та виписки з рахунку в цінних паперах

ПрАТ (скаржник) та інші позивачі, вважаючи себе акціонерами ПАТ, звернулися до суду з позовом, оскаржуючи законність проведення процедури примусового викупу акцій (сквіз-ауту).

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, в задоволенні позову відмовив. Господарський суд зауважив, що відсутні докази того, що позивачі набули право власності на акції ПАТ, а наявність у позивачів інтересу щодо зазначених акцій не може бути покладена в основу позовних вимог про визнання недійсною публічної безвідкличної вимоги, визнання відсутнім права вимоги, визнання незаконними дій, а тому вимоги позивачів задоволенню не підлягають.

Верховний Суд наголосив, що підтвердженням прав на цінні папери та прав за цінними паперами, що існують в бездокументарній формі, а також обмежень прав на цінні папери у певний момент часу є обліковий запис на рахунку в цінних паперах депонента в депозитарній установі, а якщо права на відповідні цінні папери обліковуються на рахунку в цінних паперах номінального утримувача – обліковий запис на рахунку в цінних паперах власника цінних паперів в обліковій системі номінального утримувача, клієнта номінального утримувача (частина перша статті 8 Закону України «Про депозитарну систему України»).

Виписка з рахунку в цінних паперах номінального утримувача є документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери на рахунку номінального утримувача, що належать клієнтам номінального утримувача або клієнтам клієнта номінального утримувача, та не є підтвердженням права власності на цінні папери (частина друга статті 8 Закону України «Про депозитарну систему України»).

Суд апеляційної інстанції зазначив, що ПрАТ на підтвердження права власності на акції ПАТ у кількості 115 817 штук посилалося, зокрема, на договори купівлі-

продажу, доручення, укладених в 2008 році, акт приймання-передачі цінних паперів, копії виписок про стан рахунку в цінних паперах. Тож суди попередніх інстанцій встановили, що надані ПрАТ докази не підтверджують наявності у нього статусу акціонера ПАТ як на момент опублікування публічної безвідкличної вимоги, так і на момент подання цього позову до суду, а належні та допустимі докази права власності скаржника на акції (сертифікати, виписки) на дату опублікування безвідкличної вимоги про придбання акцій ПАТ в матеріалах справи відсутні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 серпня 2023 року у справі № 910/2795/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845545>.

10. СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

10.1. Розглядаючи спори між учасником та господарським товариством, суди мають враховувати, що інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників також не завжди збігаються

Верховний Суд у постанові наголосив, що Велика Палата Верховного Суду неодноразово наголошувала, що, розглядаючи спори між учасником та господарським товариством, суди мають враховувати, що інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників також не завжди збігаються. З'ясовуючи ефективність обраного позивачем способу захисту, суди мають враховувати баланс інтересів усіх учасників і самого товариства, уникати зайвого втручання в питання діяльності товариства, які вирішуються виключно рішенням загальних зборів учасників товариства, надавати оцінку добросовісності інших учасників, права яких у разі задоволення позовних вимог можуть бути порушені (постанови від 08.10.2019 у справі № 916/2084/17, від 22.10.2019 у справі № 923/876/16, від 03.12.2019 у справі № 904/10956/16).

Суди попередніх інстанцій, встановивши, що рішення про відчуження корпоративних прав дочірньому підприємству як активу було прийнято єдиним одноосібним засновником та власником 100 % статутного капіталу ДП, дійшли обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 909/466/19 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269469>.

10.2. Щодо підстав застосування правила «один спір – один процес»

Посилання скажника на неефективність обраного позивачем способу захисту із зазначенням про неврахування судами такого висновку Верховного Суду: «При вирішенні спору суд прагне запобігти ситуаціям штучного створення преюдиції чи ситуаціям, коли для вирішення одного спору потрібно ініціювати два і більше процесів у судах різних юрисдикцій. Рішення суду має остаточно вирішувати спір по суті та захищати порушене право чи інтерес. Якщо для реалізації рішення суду потрібно ще раз звертатися до іншого суду й отримувати ще одне рішення – це означає, що обраний спосіб захисту (який часто зумовлений обмеженнями, що діють у певній юрисдикції) є неефективним. «Один спір – один процес» – це правило, якого Верховний Суд намагається дотримуватися і забезпечувати його через ухвалені правові висновки», – через ствердження, що кінцевою метою рішення у розглядуваній справі є скасування державної реєстрації змін до статуту третьої особи-1, колегія суддів відхилила, адже він не є релевантним до спірних правовідносин у цій справі, оскільки не вбачається, що позивач обрав неефективний спосіб захисту.

Так, позивач має право вимоги лише до відповідача стосовно доведення неправомірності прийнятого ним рішення, яке мало дозвільний характер, тоді як зміни до статуту і подальша державна реєстрація таких змін були прийняті на підставі рішення загальних зборів третьої особи-1, яке і є юридичною підставою внесення змін до її статуту. Отже, спірне рішення не є безпосередньою юридичною підставою для внесення змін до статуту третьої особи-1 з подальшою державною реєстрацією таких змін. Тому визнання його недійсним не тягне за собою скасування державної реєстрації змін до статуту обласного спортивно-технічного клубу товариства сприяння обороні України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 902/915/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335945>.

10.3. Якщо позовна вимога не поновлює правомочностей позивача та не спричиняє відновлення його порушеного права, вона є неефективним способом захисту

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задовольнив частково, зобов'язав ПАТ скликати річні загальні збори за 2020 рік відповідно до вимог Закону України «Про акціонерні товариства» та статуту ПАТ із внесенням до порядку денного питань, які є обов'язковими до розгляду на річних загальних зборах акціонерного товариства. Рішення судів мотивовані тим, що позаяк права позивача порушено

відповідачем, позовні вимоги про зобов'язання ПАТ скликати річні загальні збори за 2020 рік є обґрунтованими.

У задоволенні інших заявлених вимог суди відмовили, зазначивши, що позовна вимога про визнання протиправною бездіяльності відповідача щодо непроведення щомісячних засідань наглядової ради ПАТ та нескликання річних загальних зборів товариства є неефективним способом захисту, оскільки жодним чином не поновлює правомочностей позивача та не спричиняє відновлення його порушеного права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 910/14585/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269478>.

10.4. Задоволення вимоги про визнання недійсним статуту, що втратив чинність, не спричинить поновлення порушеного права позивача

Постановою апеляційного господарського суду, яку залишено Верховним Судом без змін, скасовано рішення суду першої інстанції в частині задоволених позовних вимог та ухвалено нове рішення про відмову в позові.

Постанова суду апеляційної інстанції, зокрема, мотивована тим, що вимога про визнання недійсним статуту не є ефективним способом захисту права позивача, оскільки не спричинить відміни (скасування) державної реєстрації змін та доповнень до статутних документів відповідача, а належним та ефективним способом захисту порушеного права позивача є оскарження рішення, яким зареєстровано нову редакцію статуту ГО-1. Крім того, з огляду на предмет заявлених позовних вимог та спрямованість захисту позивачем порушеного права, яке полягає у невизнанні внесених відповідачем змін до редакції оспорюваного статуту від 2008 року, яким, на думку, позивача припинено правовий зв'язок між ГО-1 як відокремленого підрозділу зі статусом юридичної особи з громадським об'єднанням – ГО-2, належним та ефективним способом захисту порушеного права є оскарження реєстрації таких змін до статуту, що й було здійснено позивачем у межах справи, яка перебувала на розгляді апеляційного адміністративного суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 липня 2023 року у справі № 916/2715/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516249>.

10.5. Якщо спосіб захисту не передбачений законом або договором, проте є ефективним і не суперечить закону, а закон або договір не визначають іншого ефективного способу захисту, то порушене право позивача підлягає захисту обраним ним способом

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, визнано дії Особи-1 щодо подання до господарського суду позовної заяви зловживанням його процесуальними правами, тому залишено її без розгляду. Судові рішення мотивовані тим, що у позивача наявний спір не з державним реєстратором, а порушення своїх прав він убачає у прийнятті відповідного рішення загальними зборами членів РО про зміну підпорядкування у канонічних та організаційних питаннях і у прийнятті нової редакції статуту РО, неуповноваженими на це особами з порушенням приписів законодавства України та процедури проведення зборів всупереч раніше прийнятому статуту.

Суди попередніх інстанцій, зважаючи на характер спірних правовідносин, дійшли висновку про те, що належному способу захисту інтересів позивача відповідає позовна вимога про визнання недійсним рішення загальних зборів РО та її статуту в новій редакції. Для ефективного захисту інтересів позивача достатнім є задоволення позовної вимоги про визнання недійсним статуту РО в новій редакції, а задоволення окремих позовних вимог щодо акта органу державної влади, яким зареєстровано нову редакцію статуту, чи щодо реєстраційних дій не вимагається.

Верховний Суд зазначив, що суди попередніх інстанцій правильно виснували, що ефективним способом захисту порушених прав та інтересів позивача є задоволення позовної вимоги про визнання недійсним статуту РО в новій редакції.

Якщо суд дійде висновку, що обраний позивачем спосіб захисту не передбачений законом або договором чи є неефективним, то позовні вимоги не підлягатимуть задоволенню. Водночас якщо спосіб захисту не передбачений законом або договором, проте є ефективним і не суперечить закону, а закон або договір не визначають іншого ефективного способу захисту, то порушене право позивача підлягає захисту обраним ним способом. Відповідна правова позиція викладена в постановках Великої Палати Верховного Суду від 19.01.2021 у справі № 916/1415/19 та від 19.10.2022 у справі № 910/14244/20.

Тобто обрання позивачем у справі, що розглядається, неналежного або неефективного способу захисту своїх прав є підставою для відмови позивачеві в позові. Зазначеного не було враховано судами попередніх інстанцій. Позовна заява позивача має реальний характер, на час здійснення провадження у справі порушення прав позивача не усунуто. Звернення з позовом у цьому випадку є реалізацією права на судовий захист в обраний позивачем спосіб.

Верховний Суд визнав, що оскаржувані у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа – передачі до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2023 року у справі № 910/12713/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545735>.

Аналогічні правові висновки викладені у постанові Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 910/13963/21.

10.6. Належним способом захисту права учасника юридичної особи може бути також подання ним (зокрема разом з іншими учасниками, яким належить п'ять і більше відсотків статутного капіталу товариства) позову в інтересах юридичної особи до її посадової особи про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи

Верховний Суд визнав обґрунтованими доводи касаційної скарги, що суди обох попередніх інстанцій неправильно застосували норми статей 16, 20 ЦК України та 4, 45 ГПК України, безпідставно не врахували, що: 1) позивачка не є стороною (учасником) оспорюваного акта приймання-передавання частки в статутному капіталі товариства, підписаного товариством та Особою-1, що унеможлиблює звернення її як учасника юридичної особи за захистом своїх корпоративних прав щодо визнання недійсним зазначеного акта та скасування реєстраційних дій; 2) новий власник частки – Особа-1 у справі має статус третьої особи, а не відповідача.

Суди не взяли до уваги висновки, викладені у постанові Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду від 13.11.2020 у справі № 904/920/19, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 03.12.2019 у справі № 904/10956/16 щодо способу захисту порушених прав у спірних правовідносинах. Належним способом захисту права учасника юридичної особи може бути також подання ним (зокрема разом з іншими учасниками, яким належить п'ять і більше відсотків статутного капіталу товариства) позову в інтересах юридичної особи до її посадової особи про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи на підставі пункту 12 частини першої статті 20, статті 54 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 липня 2023 року у справі № 910/9159/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112578568>.

10.7. Якщо позовні вимоги у справі про визнання недійсними рішень загальних зборів не стосуються і не порушують прав позивача на участь у загальних зборах та управлінні товариством, вони не відповідають ефективному способу захисту його прав

Верховний Суд зазначив про те, що самі по собі спірні рішення загальних зборів учасників господарського товариства про надання згоди на укладення іпотечного договору щодо передачі майна товариства в іпотеку, про внесення змін і доповнень до іпотечного договору, про підтвердження повноважень директора не стосуються та не порушують прав позивачки на участь у загальних зборах та управлінні товариством. Тож укладення спірного договору не є безпосереднім порушенням прав позивача на участь у товаристві та управлінні ним, а становить результат господарської діяльності товариства та розпорядження юридичною особою власним майном. При цьому інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників товариства також не завжди збігаються.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що позивачка не довела порушення її прав спірними рішеннями загальних зборів учасників товариства, а позовні вимоги про визнання недійсними рішень загальних зборів, які заявлені лише з однієї підстави – неповідомлення позивачки як учасниці товариства про скликання загальних зборів, не відповідають ефективному способу захисту її прав та інтересів у спірних правовідносинах, оскільки задоволення позову у цій справі (визнання недійсними кожного з оспорюваних рішень загальних зборів) не спричинить поновлення прав або інтересів позивачки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 вересня 2023 року у справі № 909/1154/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335884>.

10.8. Позивач має довести спроможність судового рішення про визнання недійсним рішення загальних зборів усунути невизначеність у праві позивача і відновити його права та законні інтереси, на захист яких було подано такий позов

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи в задоволенні позову, апеляційний суд, з яким погодився Верховний Суд, виходив з того, що: 1) позивач

не довів неможливості взяти участь у зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо, а тому його доводи про наявність порушень під час скликання та проведення позачергових загальних зборів не можуть бути підставою для визнання недійсними прийнятих на них рішень; 2) позивач не довів впливу оскаржуваних рішень (прийнятих за наявності кворуму) на його права, так само як і не вказав, у чому саме полягало порушення прав та законних інтересів позивача з урахуванням змісту ухвалених рішень і як визнання їх недійсними може захистити (відновити) його порушене право чи інтерес.

Отже, рішення загальних зборів та наглядової ради товариства можуть бути оскаржені в судовому порядку акціонером товариства шляхом подання позову про визнання їх недійсними, якщо такі рішення не відповідають вимогам законодавства, статуту чи положення про загальні збори акціонерного товариства або порушено порядок прийняття такого рішення, або вони порушують права чи законні інтереси акціонера товариства.

Водночас позивач за таким позовом має довести спроможність судового рішення про визнання недійсними рішень загальних зборів усунути невизначеність у праві позивача і відновити його права та законні інтереси, на захист яких було подано такий позов. Вирішуючи, чи підлягає захисту порушене право, суд має з'ясувати, чи не спричинить задоволення позову порушення прав інших осіб та чи не завдасть їм шкоди (частина третя статті 16, частини друга, третя статті 13 ЦК України).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2023 року у справі № 910/21572/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113484923>.

10.9. Обставини законності та дійсності спірних рішень загальних зборів товариства слід доводити та встановлювати в межах розгляду справи про витребування майна із чужого незаконного володіння за позовом товариства

Рішення судів попередніх інстанцій про відмову в задоволенні позову мотивовані тим, що у позивача не має права на звернення до суду з позовом про визнання недійсним рішення загальних зборів ТОВ від 02.07.2012 у зв'язку з відсутністю у нього на час прийняття цього рішення корпоративних прав, а також недоведеністю недійсності зазначеного рішення належними та допустимими доказами. Тож, ураховуючи те, що позивач просить визнати недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ від 30.08.2013, що було прийняте, на його думку, як наслідок незаконного рішення загальних зборів від 02.07.2012, недійсність якого

є недоведеною, вимога про визнання рішення загальних зборів, прийнятого 30.08.2013, також не підлягає задоволенню.

Верховний Суд зазначив, що у цій справі позов фактично стосується майна ТОВ, яке, на думку позивача, вибуло із власності товариства у незаконний спосіб внаслідок дій незаконного складу учасників товариства та під керівництвом незаконно призначеного директора. Оскільки мотивами звернення Особи-1 з позовом про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства є незгода позивача з обставинами щодо відчуження належного ТОВ майна, позивачем обрано неефективний спосіб захисту.

Як зауважив Верховний Суд, обставини законності та дійсності спірних рішень загальних зборів ТОВ слід доводити та встановлювати в межах розгляду справи про витребування майна із чужого незаконного володіння за позовом ТОВ (про це зазначено Верховним Судом у постанові від 12.07.2023 у справі № 911/1265/21).

Тож Верховний Суд погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій про відмову в задоволенні позову, однак з мотивів, викладених у цій постанові.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 серпня 2023 року у справі № 922/360/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335934>.

Довідка з розгляду Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів. Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень – вересень 2023 року,/ Упоряд.: відділ забезпечення роботи суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів секретаріату Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2023. – 69 с.

Застереження: видання містить короткий огляд окремих судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої у судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Підписуйтеся на нашу сторінку у Facebook

fb.com/supremecourt.ua